

T. C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYEDE
YATIRIM İNDİRİMİ
ve
ESKİŞEHİR UYGULAMASI

(Yüksek Lisans Tezi)

Ali ERTÜRK

ESKİŞEHİR - 1988

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
<u>GİRİŞ</u>	1
 <u>BİRİNCİ BÖLÜM</u> YATIRIM İNDİRİMİ	
A. <u>YATIRIM İNDİRİMİNİN TANIMI</u>	3
B. <u>YATIRIM İNDİRİMİNİN AMACI</u>	8
1. TEŞEBBÜS KAZANÇLARINDAN DAĞITILMAYIP TASARRUF EDİLEN FONLARIN BELLİ BİR AMACA YÖNELEN YATIRIMLARDA KULLANILMASI..	9
2. DEVLETİN İLERİDE SAĞLAMAYI TASARLADIĞI DAHA FAZLA BİR GELİR İÇİN MEVCUT GELİRİN BİR KISMINDAN VAZGEÇMESİ.	10
3. YATIRIMLARI ÜLKENİN EKONOMİK BAKIMINDAN GERİ KALMIŞ OLAN BÖLGELERİNE ÇEKMEKTİR..	11
C. <u>YATIRIM İNDİRİMİNİN ETKİLERİ</u>	13

1. BEYAN ETKİSİ.	13
2. GELİR ETKİSİ.	15
D. <u>YATIRIM İNDİRİMİ VE DİĞER ALTERNATİFLER.</u> . . .	19
1. YATIRIM İNDİRİMİ VE UCUZ KREDİ POLİTİKASI	20
2. YATIRIM İNDİRİMİ VE SÜBVANSİYONLAR. . . .	22
3. YATIRIM İNDİRİMİ VE HIZLANDIRILMIŞ AMORTİSMON.	25
4. YATIRIM İNDİRİMİ VE VERGİ TATİLİ.	27
E. <u>YATIRIM İNDİRİMİ UYGULAMA USÛLLERİ.</u>	28

İKİNCİ BÖLÜM

YATIRIM İNDİRİMİNİN UYGULANMASI

A. <u>YATIRIM İNDİRİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.</u> . . .	30
1. VERGİ REFORM KOMİSYONU ÖNERİLERİ.	31
2. ÖNERİLEN KOMİSYON RAPORU İLE KANUNLAŞAN SİSTEMİN KARŞILAŞTIRILMASI.	31
3. KABUL EDİLEN YATIRIM İNDİRİM SİSTEMİ VE GÜCÜMÜZE DEK DEĞİŞİKLİKLER VE YENİLİKLER.	34
B. <u>YATIRIM İNDİRİMİNİN NİTELİĞİ VE KAPSAMI.</u> . . .	38
1. YATIRIM İNDİRİMİNİN NİTELİĞİ.	38
2. YATIRIM İNDİRİMİNİN KAPSAMI.	40
a. <u>Yatırım İndiriminden Yararlanacak</u> <u>Mükellefler.</u>	41
aa. Gelir Vergisinde.	41
bb. Kurumlar Vergisinde.	41

b. <u>Yatırım İndiriminin Uygulandığı</u>	
<u>Kazançlar</u>	44
ba. Gelir Vergisinde	44
bb. Ortaklıklarda	46
bc. Kurumlar Vergisinde	47
c. <u>YATIRIM İNDİRİMİNİN KONUSU VE NİSBETİ</u>	48
1. YATIRIM İNDİRİMİNİN KONUSU	48
2. YATIRIM İNDİRİMİNİN NİSBETİ	51
d. <u>YATIRIM İNDİRİMİNDEN YARARLANMA VE</u>	
<u>UYGULANMA KOŞULLARI</u>	56
e. <u>YATIRIM TEŞVİK VE YATIRIM İNDİRİMİ BELGESİNİN</u>	
<u>SAĞLANMASI</u>	69
1. MÜRACAAT	69
2. BAŞLANGIÇ VE UYGULAMA SÜRESİ	74
f. <u>YATIRIM İNDİRİMİNE TABİ AKTİF DEĞERLERDE SATIŞ</u>	
<u>VE DEVİR</u>	78
1. SATAN VEYA DEVREDEN YÖNÜNDEN ÖNCELENMESİ	79
2. SATIN ALAN VEYA DEVREDEN YÖNÜNDEN	
İNCELENMESİ	80
g. <u>YATIRIM İNDİRİMİNİN HESAPLANMASI VE</u>	
<u>MUIASBELEŞTİRİLMESİ</u>	84
1. FAYDALANILACAK YATIRIM İNDİRİMİ MİKTARININ	
HESAPLANMASI	84
2. YATIRIM İNDİRİMİNDE ZARAR MAHSUBU VE	
ÖNCELİK SIRASI	86

3. YATIRIM İNDİRİMİ KONUSU AKTİF DEĞERLERİN AMORTİSMANI.	87
4. FAYDALANILAN YATIRIM İNDİRİMİ MİKTARLARININ DEFTERLERDE GÖSTERİLMESİ.	88
a. <u>Muhasebe Usülü.</u>	88
b. <u>Yatırım İndirimi Konusu Aktiflerin Defterlerde Gösterilmesi.</u>	90
5. YATIRIM İNDİRİMİ MİKTARININ YILLIK BİLANO NAMEDERDE GÖSTERİLMESİ.	104
a. <u>Mükellefin Tek Bir İşletmesinin Olması.</u>	105
b. <u>Mükelleflerin Birden Fazla İşletmesinin Bulunması.</u>	106
c. <u>İndirimin Sirket Kazancından Yapılması</u>	107
H. <u>YATIRIM İNDİRİMİNE TABİ YATIRIMLARIN İZLENMESİ VE DENETİMİ.</u>	108
1. YATIRIM İNDİRİMİ ŞARTLARININ İHLALİ HALİNDE YAPILACAK İŞLEM.	111

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESKİŞEHİR UYGULAMASI

A. <u>ESKİŞEHİR İLİ YATIRIM İNDİRİMİ UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNDEKİ AMAÇ VE SAĞLAYACAĞI YARARLAR.</u>	112
B. <u>TEŞVİK BELGESİ ALAN KİŞİ VE KURUMLAR.</u>	113

C. <u>TEŞVİK BELGESİ BAŞVURU SONUÇLARININ</u> <u>DEĞERLENDİRİLMESİ.</u>	121
1. BAŞVURU SONUÇLARININ MÜKELLEPİYET BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.	121
2. TEŞVİK BELGELERİNİN SEKTÖREL BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.	125
3. TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.	132
4. TEŞVİK BELGELERİNİN İSTİHDAM BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.	137
<u>SONUÇ.</u>	141
<u>YARARLANILAN KAYNAKLAR.</u>	144

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo</u> <u>No.</u>		<u>Sayfa</u>
1	BEYAN ETKİSİNDE VERGİ ORANLARINA GÖRE YATIRIM İNDİRİMİNİN YATIRIM MALİYETİNE ETKİSİ.	14
2.	ESKİŞEHİR İLİ 1981-1985 YILLARI TEŞVİK BELGELERİNİN SAYISI VE TOPLAM SABİT SERMAYE YATIRIMLARI	122
3	YILLAR İTİBARIYLA GELİR VERGİSİ MÜKELLEFLERİ YATIRIMLARI.	123
4	YILLAR İTİBARIYLA KURUMLAR VERGİSİ MÜKELLEFLERİ YATIRIMLARI.	124
5	ESKİŞEHİR İLİ İTİBARIYLA TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ YATIRIM PROJELERİNDE TOPLAM YATIRIM TUTARLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI.	126

6	TÜRKİYEDE TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ YATIRIM PROJELERİNDE TOPLAM YATIRIM TUTARLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI.	128
7	ESKİŞEHİR İLİ YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI.	129
8	TÜRKİYEDE 1981-1985 YILLARINDA VERİLEN TEŞVİK BELGELERİ.	131
9	TEŞVİK BELGELERİNİ MAHİYETLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME.	132
10	1981-1985 YILLARI İTİBARIYLA ESKİŞEHİRDE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI (YATIRIM TUTARLARI OLARAK)..	133
11	1981-1985 YILLARI İTİBARIYLA TÜRKİYEDE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI (YATIRIM TUTARLARI OLARAK)..	134
12	ESKİŞEHİR İLİ YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI (%).	135
13	TÜRKİYEDE 1981-1985 YILLARI İTİBARIYLA VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİ İTİBARIYLA DAĞILIM (%).	136
14	ESKİŞEHİR İLİ İTİBARIYLA TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ YATIRIMLARIN İSTİHDAM KAPASİTESİ (YILLAR VE SEKTÖRLER İTİBARIYLA).	138

15	1981-1985 YILLARI İTİBARIYLA TÜRKİYEDE TEJVIK BELGESİ ALMIŞ YATIRIMLARIN İSTİHCAM KAPASİTESİ (YILLAR VE SEKTÖRLER İTİBARIYLA).	139
----	---	-----

Özel sektör yatırımlarının yönlendirilmesini vergi politikası yoluyla özendirme amaçlayan yatırım indirimi müessesesi 1960 sonrasında vergi sistemimize girmiştir. Önemli bir teşvik unsuru sayılan bu müessesenin yatırımları özendirme etkili bir araç olduğu tartışmasızdır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde kavramlar ele alınarak yatırım indiriminin tanımı, amacı, etkileri ve aynı amacı gerçekleştirmek için kullanılan diğer tebirlerle ilişkisi üzerinde durulmuş ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

İkinci bölümde, Türkiye'de Vergi Reform Komisyonunun hazırladığı tasarıda yer alan hükümler ile kabul edilen yatırım indirimi sistemine yer verilmiş, kabul edilen yatırım indiriminin kapsamı, niteliği, konusu, kimlerin nasıl yararlanabildiği, yatırım teşvik ve yatırım indirimi belgesi alınmış olan yatırımlarda satış ve devirde uyulacak esaslar, muhasebeleştirilmesi, izlenmesi ve denetimi konularının uygulanması ili kanun hükümleri çerçevesinde açıklanmıştır.

Üçüncü bölüm uygulamaya ayrılmıştır. Diğer bölümlerdeki teorik bilgilerden yararlanılarak Eskişehir ili 1981-1985 yıllarını kapsayan dönemde yatırım indiriminin yararlanan teşvik belgeli yatırımların sonuçları mükellefiyet türü, sektörel ve mahiyetleri itibarıyla dağılımı ile istihdam bakımından değerlendirilmesi bu bölüm içinde incelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YATIRIM İNDİRİMİ

A. YATIRIM İNDİRİMİNİN TANIMI

Günümüzde bir çok ülkede uygulanmakta olan önemli teşvik tedbirlerinden yatırım indiriminin değişik şekillerde tanımı yapılmıştır. Tanımlar karşılaştırıldığında, yapılan tanımlar genellikle ele alınış şekillerine göre farklılık göstermektedir.

Vergi Reform Komisyonu'nun hazırladığı raporda yer alan genel bir tanıma göre yatırım indirimi: "Belli iktisadi faaliyet kollarında vergiye tabi kazançların sabit yatırımlar için belirli oranlarda yapılan indirimlerle vergiyi azaltarak yatırım hacminin selektif plana göre önemli ölçüde artmasını hedef tutan etkin

bir mali teşvik tedbiri"dir(1).

Selahattin Tuncer, yatırım indirimini "Yatırımlara ayrılmış olan gelir veya kazançların, çeşitli yollarla kısmen veya tamamen vergiden istisna edilmesini sağlayan bir yöntem"(2) olarak nitelendirmektedir.

Benzer şekilde bir tanımda bulunan Üren Arsan, Vergi yüküne etki eden bir faktör olarak ele alındığı, yatırım indiriminin belirli alanlara saptanan miktarlarda yapılan yatırımların bir kısmının gelirden indirilerek vergi alınmaması(3) olarak tanımlamaktadır.

Aykut Herakman, "Yatırımcının yapacağı yatırımın belirli bir oranının vergimatrahından düşmesi"(4) şeklinde yatırım indirimine uygun bir tanım yapmaktadır.

Yatırım indirimini, "Yatırıma yöneltilen fonların belli bir yüzdesinin matrahtan veya vergi borcundan düşülmesini öngören selektif nitelikte bir tedbiri"

-
- (1) Vergi Reform Komisyonu, Yatırım İndiriminin Geliştirilmesi Hakkında Rapor, İstanbul, Mayıs, 1967, s.39.
- (2) Selahattin TUNCER, Kamu Maliyesi, İkinci Baskı, İstanbul, 1971.
- (3) Üren ARSAN, Vergi Yükü Üzerinde Bir İnceleme, S.B.F. Yayını, No: 264, Ankara, 1968, s.112.
- (4) Aykut HEREKMAN, Türkiye'de Yatırımları Teşvik Tedbirleri, E.İ.T.İ.A. Yayını, No: 108, Ankara, 1973.

olarak tanımını yaparken yatırım kredisini de kapsamına almaktadır(5).

Bir başka görüşe göre yatırım indirimi, "Yatırımları teşvik amacı ile yatırım yapan müteşebbisten yapmaya göre daha az vergi almayı amaçlayan bir finansman kaynağı" biçiminde tanımını yaparak yatırım yapacak işletmeye fon sağlanmış olur(6).

Orhan Dikmen, Yatırıma ayrılan tutarların, genel bir şekilde veya belirli çeşitli itibariyle, kısmen veya tamamen vergi dışı bırakılması(7) biçiminde bir tanım yapmakta ve yatırım indiriminin özel yatırımlara ayrılabilen tutarları arttırıcı bir tedbir olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Çok genel bir tanıma göre ise yatırım indirimi, "Gelir vergisi ve Kurumlar Vergisi yükümlülerine tanınmış bir vergi istisnasıdır"(8).

(5) Arif NEMLİ, Tesvik Edici Vergi Politikası, İ.Ü.İ.F. İstanbul, 1968, s.36.

(6) Salih ŞANVER, Vergi Uygulamaları Ders Notları, İ.İ.T.İ.A. Yayını, No: 113, İstanbul, 1973, s.91.

(7) Orhan DİKMEN, "Yatırımlar ve Teşvik Edici Vergileme", Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı, İstanbul, 1963, s.461.

(8) Orhan BALİ, Yatırımların Tesviki, Ankara, 1974, s.28.

tedbiridir. Bu tanımlardan yararlanarak yatırım indiriminin fonksiyonlarını şöyle sıralayabiliriz:

- Yatırım indirimi özel sektör yatırımlarına uygulanır.
- Özel sektör yatırımlarının iktisadi kalkınmanın hızlandırılması amacına yönelmesini sağlar.
- Yatırım indirimi Gelir ve Kurumlar Vergilerine tabi yükümlülerin vergi matrahlarından indirilir.
- Yükümlülerin indirimden faydalanabilmeleri için, kanunun aradığı bazı koşulları yerine getirmeleri gerekir.
- İndirim, kısmen veya tamamen uygulanır.
- Yatırım indirimi, Devletin uyguladığı bir vergi tedbiridir.
- İşletme tarafından gerçekleştirilmiş yeni bir yatırımın varlığı.
- Belli bir süre sonunda işletme tarafından elde edilmiş bir kâr.
- Kâra uygulanacak belli bir verginin bulunması gerekir(10).

(10) Cem ALPER, "Teşvik Edici Vergi Politikası Olarak Yatırım İndirimi ve Türkiye'de Uygulanması", A.İ.T.İ.A. DERGİSİ, 1972, C.4, s.19.

Açıktır ki vergiye konu kazancın belli bir oranının yatırımcı lehine düşüldükten sonra vergilendirilmesi yatırımcı için bir tasarruf, kamu için ise bir vergi kaybını teşkil edecektir.

B. YATIRIM İNDİRİMİNİN AMACI

Yatırım indiriminin esas itibariyle yatırımları özendirme (teşvik) ve yönlendirme olmak üzere iki temel amacı bulunmaktadır(11).

Yatırımları özendirme; bütün olarak yatırımların toplam talebi arttırmak amacıyla teşvik edilmesidir.

Yatırımları yönlendirme; belirli amaçlara ulaşmak için bir kısım yatırımların selektif olarak özendirilmesidir. Burada kaynak dağılımı, vergi önlemleri ile etkilenecek yatırımlar belirli konulara, alanlara, teknolojiye veya firma büyüklüğüne doğru yönlendirilmek istenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bu amacın önemi büyüktür.

Yatırım indiriminin yapılan çeşitli tanımlardaki ortak özellikler gözönünde tutulursa başlıca şu temel amaçların olduğu görülür.

(11) Yenal ÖNCEL, "Vergilerin Kaynak Dağılımını Etkilemesi ve Yatırım İndirimi", MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ, İstanbul, 1982, S.27, s.32-33.

1. TEŞEBBÜS KAZANÇLARINDAN DAĞITILMAYIP TASARRUF
EDİLEN FONLARIN BELLİ BİR AMACI YÖNELEN
YATIRIMLARDA KULLANILMASI

Gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarını gerçekleştirmede tasarruf düzeyinin önemi büyüktür. Bu ülkelerin sanayide ilerlemeleri yeni yatırım harcamalarının gerçekleştirilmesi için tasarruf edilen fonlara ihtiyaç vardır. Yatırımların dış yardım veya borçlarla karşılanması düşünüldüğünde yatırımların kârlılık oranı düşük olabileceği gibi rantabilite bakımından da ayrı bir fark yaratabilir. Bu bakımdan üzerinde önemle durulması gereken husus; teşebbüsleri tasarrufa yöneltmek, milli tasarruf düzeyini arttırmaya ve dolayısıyla yatırıma yöneltilecek fonların yaratılmasıdır.

İktisadi politika gereği, yatırımların tasarruf edilen fonlarla karşılanmasının tercih edilmesi yatırım indiriminin indirimden faydalanma bakımından firmaların finansman kaynağında büyük önem taşır(12).

Öte yandan tasarrufların kullanıldığı yer de tasarruf düzeyinin yüksekliği kadar önemlidir.

x (12) Ahmet KILIÇBAY, İktisat Teorisi, İ.Ü.İ.F. Yayını, No: 126, İstanbul, 1967, s.95.

Tasarruf edilen kazançlar kısa vadeli sanayi yatırımlarına ayrılıp yüksek kazançlar elde etme amacıyla da kullanılabilir. Oysa, kalkınmak için az kârlı, çok külfetli ve uzun beklemeyi gerektiren alt yapı yatırımları niteliğinde temel yatırımlara ihtiyaç vardır(13). Bu tür yatırımlar bir işletmenin, bir kuruluşun tek başına başaramıyacağı kadar büyük ekonomik sorumlulukları gerektirdiğinden çoğu kez Devlet tarafından yapılır(14).

İşte yatırım indirimi bu yönüyle, sermayenin bir kısmının yapı yatırımlarına kaymasını sağlamaya çalışmaktadır.

Bu bakımdan yatırım indiriminin temel amaçlarından biri de tasarrufları ülke ekonomisine yararlı yatırımlara kanalize etmektir.

2. DEVLETİN İLERİDE SAĞLAMAYI TASARLADIĞI DAHA FAZLA BİR GELİR İÇİN MEVCUT GELİRİNİN BİR KISMINDAN VAZ GEÇMESİ

Yatırım indiriminin ileride elde edeceği daha fazla bir gelir için Devletin elindeki bir gelirden vaz

(13) Ergül HAN, Kalkınmada Altyapı Yatırımları, E.İ.T.İ.A., Eskişehir, 1973, s.47.

(14) KILIÇBAY, a.g.e., s.166.

geçmesi basit bir mali politika gibi görünmesine rağmen üzerinde durulması gereken bir konudur. Özellikle vazgeçilen gelirin miktarı veya bu gelirin vergilendirilecek oranı, uygulanması düşünülen çeşitli teşvik tedbirlerinin seçiminde önem kazanır.

İktisadi ve mali politika olarak uygulanması düşünülen teşvik tedbirlerinin öngörülen hedefe varmada yarar sağlayacak ülke koşullarına uyacak biçimde olmaları gerekir. Bu bakımdan, Devletin cari ve gerçekleştirmesini öngördüğü yatırım harcamalarında bulunacağı göz önünde tutulursa, bu harcamaların finansmanı için vergiye olan ihtiyaç kendiliğinden ortaya çıkar. Devletin ihtiyacı olan vergiyi toplayabilmesi için uygulanan teşvik tedbirleri ile yakından ilgilidir. Yatırım indirimi de Devletin uyguladığı bir teşvik tedbiri olduğuna göre Devletin yatırım indirimi uygularken dikkatli davranması ve mali bir bunalıma düşmemesi gerekir(15).

3. YATIRIM İNDİRİMİNİN AMAÇLARINDAN BİRİ DE YATIRIMLARI ÜLKENİN EKONOMİK BAKIMINDAN GERİ KALMIŞ OLAN BÖLGELERİNE ÇEKMEKTİR

Bu bölgelerde iş gücünün eğitimden yoksunluğu, veriminin düşüklüğü, iş gücü devir oranınının yüksekliği,

(15) M. Zeki KURUCA, Yatırım İndirimi ve Maliye Politikası, İ.Ü.İ.F. Yayını, No: 144, İstanbul, 1962, s.177-186.

çok düşük ücret hadlerine rağmen gerçekte iş gününün maliyetin yükseltici yönde bir etki yaratır. Bu bakımdan bir yandan yatırım indirimi nedeniyle sermaye maliyetinin düşüşü diğer yandan yüksek iş gücü maliyeti, teşebbüsü kapital yoğun bir üretim tekniği tercih etmeye zorlayabilir. Eğer yatırımın geri bölgeye çekiliş nedenlerinden biri de buradaki atıl iş gücüne iş imkanı yaratmaksam yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak istenilen amaca ulaşılmayacaktır(16).

Vergi Reform Komisyonu raporundaki yatırım indirimi sistemi ile ulaşılmak istenen temel amaçlar şöyle sıralanmıştır(17):

- Toplam yatırım hacmini arttırma.
- Yatırımları belirli bölge ve üretim alanlarına yöneltme, özellikle gelişmemiş bölgelere yapılacak yatırımları teşvik etmek.
- Verimsiz faaliyet kollarında ve süpekilatif nitelikte olan yatırımları engelleyip yatırımların belirli alanlara yönelmelerini sağlama.
- Sanayi ve diğer üretim alanlarında verimliliği arttırma.

(16) ALPER, a.g.m., s.23.

(17) Vergi Reform Komisyonu, Genel Vergi Reform Raporu, İstanbul, Temmuz 1961, s.29.

Ancak, yatırım indiriminin bu amaçları gerçekleştirmesi, amaçlara uygun şekilde uygulanmasına bağlıdır. Aksi halde Devlet indirim sonucu vergi gelirinden yoksun kalabilir. Bu bakımdan amaçların gerçekleşmesi genel bir kalkınma planını gerektirir(18). Bununla beraber böyle bir plan olsa bile yatırımları zorlaştırmayan ve kösteklemeyen diğer teşvik ve koruma tedbirlerinin de yatırım indirimini desteklemesi gerekir(19).

C. YATIRIM İNDİRİMİNİN ETKİLERİ

Yatırım indirimi bir yandan bazı yatırımlar lehine ayırım etkisi yarattığı gibi, teşebbüsün sermaye maliyetinde bir düşmeye yol açarak gelir etkisi de sağlar.

1. BEYAN ETKİSİ

Yatırım indirimi ile aranılan koşullara sahip yatırımlara harcanan tutarların vergi matrahından indirilebilmesi teşebbüse tasarrufu sağladığından, yatırımın

(18) İsmail TÜRK, "Niçin ve Nasıl Sanayileşme", Türkiye Ekonomi Kurumu, Türkiye'nin Sanayileşme Sorunu Semineri, Ankara, Haziran 1970, s.8-9.

(19) Selahattin TUNCER, "Yatırım İndirimi", İKTİSAT VE MALİYE DERGİSİ, C.10, S.9, İstanbul, 1963, s.384.

net maliyetini düşürmektedir⁽²⁰⁾.

Çeşitli yatırımların indirimi ve değişik vergi oranlarına göre yatırım indiriminin yatırım maliyetini düşürdüğü, TABLO-1'de gösterilmiştir.

TABLO-1

Yatırım İndirimi Oranları: %	V e r g i O r a n l a r ı %					Yatırım Maliyetinde Düşüş Oranları %
	25	30	35	40	46	
30	7,5	9,0	10,5	12	13,8	15
40	10	12	14	16	18,4	20
60	15	18	21	24	27,6	30
100	25	30	35	40	46	50

Kaynak: Özhan ULUATAM, a.g.e., s.136.

Aykut HEREKMAN, a.g.e., s.30.

Memleketimizdeki yatırım indirimi ve vergi oranları alınarak düzenlenen tabloda vergi oranlarındaki artış müteşebbis için daha büyük bir tasarrufa yol açmakta, yatırım indirimi oranı yükseldikçe belirlenen her vergi oranında bu tasarruf büyümektedir. Hatta yatırım indiriminin oranı %100, vergi oranı %25 olduğunda yatırım maliyetinde düşüş oranı %25, vergi oranı %50 olduğunda ise %50 olmaktadır.

^{iz} (20) DİKMEN, a.g.m., s.461.

Yatırım indirimi, yatırım maliyetini düşürdüğünden yatırımın net kârlılığı yükselir.

Müteşebbis yatırım kararını vermeden önce diğer maliyetlerle beraber vergi indiriminin sağlayacağı maliyet tasarrufunu da gözönünde tutarak kendisine en çok kâr getiren alana yatırımda bulunur(21).

O halde yatırım indiriminin müteşebbisleri istenilen alanlara yatırım yapmaya yöneltmesi indirimden yararlanamayan faaliyet kollarından indirimin tanındığı faaliyet kollarına doğru sermaye malı akışını başlatabilir. Yatırım mallarının bu hareketi yeni alanlardaki sermayenin marjinal verimliliğini azaltacağından sermaye malı akışını, her iki üretim alanında sermayenin marjinal kârlılığı eşitleninceye kadar devam eder. İşte yatırım indiriminin yarattığı bu etki beyan(ikame) etkisidir(22).

2. GELİR ETKİSİ

Kalkınmanın hızlanması bakımından önemli olan yatırım indiriminin bu etkisi özellikle iktisadi kalkınma hızını yükseltmek için yatırım hacmini arttırmak zorunda

(21) DİKMEN, a.g.m., s.447.

(22) Arif NEMLİ, Hızlandırılmış Amortisman ve Yatırım İndirimi, İ.Ü.İ.F. Yayını, No: 163, İstanbul, 1965.

bulunan az gelişmiş memleketlerde üzerinde durulması gereken bir konudur.

Bu bakımdan yatırım indiriminin genel yatırım hacmi üzerine olan gelir etkisinin, özel sektör yatırımlarının dağılımındaki değişmeyi tayin eden beyan etkisi kadar önem vermek gerekir(23).

Yatırım için tanınan vergi indirimi bir yandan Devletin vergi gelirini azaltırken öte yandan teşebbüslerin vergi sonrası kârlılık derecesini yükseltir. Teşebbüsün net gelirindeki artışın toplam yatırılabilir kaynakların düzeyini arttırıcı bir etki yapabilmesi, yani yatırım indirimi dolayısıyla genel yatırım hacminde bir artış olması, geniş ölçüde indirimin sermaye kârlılığını arttırma oranına bağlıdır(24).

Memleketimizde, yatırım indiriminin uygulanmasıyla Devletin vergi gelirinin azaldığı ve yapılması gereken yatırımları gerçekleştiremediği görüşü yatırım indirimine yöneltilen tenkitlerin başında gelir. Yatırım indirimini savunanlar ise, indirimin özel yatırımları teşvik ettiği ve bu sayede toplam yatırımların arttığı görüşündedirler.

(23) DİKMEN, a.g.m, s.447-448.

(24) DİKMEN, a.g.m., s.462.

Bu sonuçlardan en faydalı olanı üçüncüsü olmasına rağmen, toplam yatırım hacminde artış yine de yatırım indiriminden sonra yapılan yatırımın kârlılık derecesine bağlı olmaktadır. Müteşebbislerin yatırım yapacakları alanları önceden tahmin edememeleri dikkate alınırca, yatırım indiriminin uygulandığı alanların Devlet tarafından saptanmasıyla müteşebbislere bu hususta yol gösterilmiş, aynı zamanda lüks harcamalara yöneltilen fonlar da bu alanlara çekilmiş olmaktadır. Bu yönüyle yatırım indiriminin ekonomi bakımından faydalı olduğu bir gerçektir.

Nitekim Türkiye'de olduğu gibi amaç lüks konut yerine makina ve teçhizat yatırımlarını arttırmak şeklinde "Yatırım kalıplarını değiştirmek" olduğundan yatırım indiriminin başarılı ve faydalı olduğu kuşkuyla yer vermemektedir(31).

D. YATIRIM İNDİRİMİ VE DİĞER ALTERNATİFLER

Özel teşebbüs yatırımlarını belirli üretim alanlarına veya bölgelerine yöneltmek için vergi politikası tedbiri olan yatırım indiriminin yerine, ucuz kredi politikası, süpansiyon, hızlandırılmış amortisman gibi tedbirler de uygulanabilir.

(31) Carl S. SHOUP, Türkiye'de Vergi Reformu Planlaması, 28 Eylül 1972, s.14.

Yatırım indirimi kapitalin rantabilitesini yükseltmesi veya maliyetini düşürmesi dolayısıyla yatırım yapılması istenilen alanların özel yatırımları çekmekte, özel kesim yatırımlarının bölgeler ve üretim alanları bakımından yapısını değiştirmektedir(32). Amaç bu olduğu takdirde diğer tedbirlerde bu amacı sağlayabilir. Fakat bu amaçlar yer ve zaman bakımından farklılıklar gösterir.

Elde edilmek istenen amaçlara göre yukarıda yer verdiğimiz çeşitli tedbirlerin uygulanabilme imkanları ve yatırım indirimi ile karşılıklı ilişkileri, incelenmesi gereken bir özelliktir.

1. YATIRIM İNDİRİMİ VE UCUZ KREDİ POLİTİKASI

Varılmak istenen amaç özel teşebbüs yatırımlarını belirli üretim kesimlerine ve gelişmemiş bölgelere yöneltmek yanında bu yatırımların hacmini de arttırmak olunca, ucuz kredi politikası ile yatırım indirimi arasında bir fark ortaya çıkmaktadır. Devlet uyguladığı yatırım indirimi yerine vergi gelirinin bu kısmını, banka sisteminin ucuz kredi politikasındaki ek maliyetini karşılamaya ayırdığı takdirde, toplam yatırım hacmini de yatırım indiriminin uyguladığı

(32) Gülten-Haydar KAZGAN, a.g.m., s.83-84.

yorumuna göre daha yüksek bir artış sağlaması mümkündür(33).

Türkiye'de özellikle bölgeler arası gelişme farklılığını azaltmak amacıyla gelişmemiş bölge olarak kabul edilen yörelerde ucuz ve uzun vadeli kredi politikası uygulanarak yatırımların bu bölgelere kaydırılmasına çalışılmaktadır(34).

Uzun kredi politikası teşvik tedbiri olarak yatırım hacmini arttırmada daha etkin bir araç olmakta, fakat firmalar yönünden düşünüldüğünde yatırım indirimi gerek tasarruf-yatırım süresini asgariye indirmek, gerekse aşırı borçlanmanın firmaya yüklediği rizikoyu kaldırmak bakımından daha önce belirttiğimiz ucuz kredinin firmaya bu yolla sağladığı imkanlardan daha teşvik edici bir niteliğe sahiptir. Zira yatırım indiriminin firmanın öz sermaye/borçlar oranını yükseltir. Böylece borç alma yeteneğini arttırır. Bu nedenle Devletin ucuz kredi politikasını yürütebilmesi, yatırım indiriminine de bağlı görünmesidir. Eğer firmaların Öz Sermaye/Borçlar oranı düşük ve bu durum devamlı olursa, ucuz kredi Devlete çok pahalıya mal olabilir.

(33) Gülten-Haydar KAZGAN, a.g.m., s.84.

(34) D.P.T., İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Türk Özel Sektörü, Yayın No: 948, s.18-19.

Firmaların büyüme imkanları Öz Sermaye/Borçlar oranına bağlı olduğuna ve oto finansmanın da firmanın borç alma yeteneğini arttıran tek husus olduğuna göre yatırım indirimi ve ucuz kredi tedbirlerinin bir arada yürütülmesinin gerektiği açık bir şekilde görülmektedir(35).

2. YATIRIM İNDİRİMİ VE SÜBVANSİYONLAR

Devletin iktisadi hayata müdahalesi ile yatırımları teşvikinde sübvansiyonların mı? Yoksa içlerinde yatırım indiriminin de bulunduğu diğer tedbirlerin mi? Daha etkili olduğu ve daha iyi sonuç verdiği tartışılan bir konudur(36).

Devletin varlığı ve tüm faaliyetleri dolayısıyla özel ekonomi sektörlerine sağlanan özel destekler olarak tanımlandığında çok çeşitli konuları kapsayan ve bu bakımdan uygulandığında daha iyi sonuçlar verdiği ileri sürülen sübvansiyonlar(37) sadece yatırımlara olan etkileri düşünüldüğünde, belirli grupların

(35) Haydar KAZGAN, "Yatırımlarda Finansmanın Rolü", İKTİSAT FAKÜLTESİ MECMUASI, C.20, No: 1-4, İstanbul, 1960, s.95.

(36) Vergi Reform Komisyonu Raporları, C.1, İstanbul, 1969, s.28.

(37) Gunter SCHMÖLDERS, Kamu Yatırımları İktisadi Tesirleri, (Çev.: Salih TURHAN).

kapsamını daha da daraltması nedeniyle diğer tedbir-
lere göre daha az başarılı olmaktadır.

Özel sektör yatırımlarını teşvik konusunda sübvansiyonların daha iyi sonuç verdiğini savunanlar ve karşı olanların ileri sürdükleri düşünceler şöyledir (38).

Sübvansiyonların daha iyi sonuç verdiğini ileri sürenler:

- Sübvansiyon sisteminin yatırım yapılması istenen alanın daha objektif ve iyi olarak seçilmesini sağladığını,

- Devletin sübvansiyon yoluyla yatırımları teşvik ederken katlanacağı fedakarlığın sınır ve kapsamını önceden kesin olarak belirleyebildiği ve saptayabildiği,

- Özellikle yeni teşebbüs ve işletmelerin kuruluşlarını izleyen ilk yıllarda kâr sağlayamadıkları görüşünden hareket ederek sübvansiyonların teşebbüs ve işletmelerin kurulmasında daha etkili bir teşvik unsuru niteliğinde olabildiği görüşündedirler.

(38) Abdurrahman SERDAR, Teşvik Mevzuatı ile Beyanname Usul Yönünden Yatırım İndirimi, Örneklerle Uygulanması, 1980, s.42-48.

Teşvik tedbiri olarak sübvansiyonların düşüncesine karşı olup yatırımların teşvikinde diğer mali tedbirlerin daha başarılı olduğunu savunanlar ise:

- Keyfi uygulamalara, suistimal ve kayırmalara yol açarak vatandaşlar arasında fırsat eşitliğini zedeleyici olduğunu,

- Belirli zümrelerin, belirli kimselerin zengin edildiği düşüncesini uyandırdığını,

- Mali tedbirlerden, gerekli şartlara sahip olan herkesin hak iddia edebileceğini ileri sürerler.

Gerçekten, diğer teşvik tedbirleri ile beraber uygulanmadığında Devlet tarafından verilen sübvansiyonlar ekonomi içinde dolaysız ve daha çok dolaylı etkiler yaratmaktadırlar. Bazıları kuruluş yeri koşullarını değiştirmekle diğer bir kısmı ise yatırımların teknik ilerlemesini engellemektedir(39). Hatta toplam arzda tıkanıklık göstermeyen üretim kollarında enflasyonla savaşmada yarar sağlayamadığı gibi aksine belirli sektörlerdeki üreticilerin satın alma gücünü arttırdığından enflasyonik bir etki yaratabilmektedir(40).

(39) SCHMÖLDER, a.g.m., s.90.

(40) Macit İNCE, "Modern Devlet Giderleri ve Yeni Gelişmeler", A.İ.T.İ.A. DERGİSİ, C.1, S.2, Ankara 1969, s.47.

3. YATIRIM İNDİRİMİ VE HIZLANDIRILMIŞ AMORTİSMAN

İktisadi işletmelerin bünyesinde sabit sermaye unsurları vardır. Bu kıymetlerin "kaybolan, azalan değerini kaybeden bir aktif değeri karşılayabilmek, telafi edebilmek için aynen veya aşağı yukarı olarak işletmenin kârından ayırmak" amortismanının konusunu teşkil eder(41).

Farklı anlamlar ve çeşitli uygulamaları vardır. Fakat, teşebbüslerin yatırımlarının getireceği geliri değiştirmek için teşvik tedbiri olarak devletin uyguladığı amortisman yöntemi hızlandırılmış amortismandır. Bu yöntemle sabit sermaye unsurları çok kısa zamanda amorti edilip yatırım maliyetini geri alma olanağı sağladığına göre firma bakımından ilk yıllarda finansman maliyetini düşürücü bir etki yaratır.

Amortisman fonları firmanın Öz Sermaye/Borçlar oranını yükseltmek suretiyle borçlanmanın rizikosunu düşürerek firmanın daha iyi koşullarda borç almasını sağlayabilir(42). Yatırımların her zaman uzun vadeli krediyi bulamadıkları ve dolayısıyla kısa vadeli borçlarla yatırımlarını gerçekleştirdikleri düşünülürse

(41) Cevat YÜCESOY, Envanter ve Bilanço, 5'nci Baskı, İstanbul, 1970, s.28.

(42) Gülten-Haydar KAZGAN, a.g.m., s.87.

hızlandırılmış amortismanın firmaya uzun vadeli fonlar kazandırmada oynadığı rol daha iyi anlaşılmış olur. Teknik değişimin çok hızlı olduğu durumlarda da firmaların teknik değişimleri izlemelerinde büyük fayda sağlar.

Kısa vadeli iktisadi istikrarın sağlanmasında yatırım indirimi hızlandırılmış amortismandan daha avantajlıdır(43).

Hızlandırılmış amortisman, gelecekteki vergi ödemeleri ile bunların bugünkü değeri arasındaki farkın teşkil ettiği zarar şeklinde çok pahalıya mal olabilmekte, bu zarar hali hazır değerinin bilinmeyen bir şekilde azaltılması dolayısıyla gizli kalabilmekte, bu nedenle Devlet parasını faydasızca harcamaya teşvik etmektedir(44).

Ülkemizde mevcut olan vergi hukukuna göre yatırım indirimi ile hızlandırılmış amortisman arasında bir ilişki yoktur. Yatırım indiriminden faydalanılması halinde, müteşebbis bir taraftan yaptığı yatırımlar için amortisman ayırıp diğer taraftan bu yatırım için tanınan nisbet dahilinde yatırım indiriminden istifade eder.

(43) NEMLİ, a.g.e., s.46.

²¹

(44) SHOUP, a.g.e., s.65.

İşletmelerin sabit değerlerinin hem amortismanına tabi tutulması hem de yatırım indiriminden faydalandırılması ise işletmelere büyük avantajlar sağlamaktadır.

4. YATIRIM İNDİRİMİ VE TERGİ TATİLİ

Vergi tatili yatırım gelirlerinin belirli bir süre vergi dışı kalmasıdır. Vergi tatilinde yukarıda belirtilen amortisman ve yatırım indiriminde olduğu gibi yatırımların vergi yükünü azaltmaktaysa da aralarında önemli farklar vardır.

Vergi tatili kâr düzeyine yatırım indirimi sabit varlıklara yapılan yatırım miktarına bağlıdır. Vergi tatili kârlar üzerinden alınan gelir, Gelir ve Kurumlar Vergisi oranında sürekli bir indirim olarak düşünülebilir. Yatırım indirimi hızlandırılmış amortismanda aynı vergi oranına tabi olan ve aynı miktarda sabit varlık yatırımı yapan iki firma aynı miktarda vergi tasarrufu sağlayacak, halbuki vergi tatilinde, yatırım üzerine kâr oranı, fazla olan işletme sermayesi sabit varlıklarından büyük olan işletmelerde vergi tatili yönteminden kârlı çıkarlar. Karşılaştırmada vergi tatilinin süresi, yatırım indirimi yada amortisman oranının önemli rol oynamasına rağmen sermaye faktörü maliyetini azalttığı için sermaye yoğun üretim tekniklerinin

kullanılmasına sebep olabilir(45).

E. YATIRIM İNDİRİMİ UYGULAMA USULLERİ

Yatırım indirimi genellikle aşağıdaki biçimlerde uygulanmaktadır(46):

- Belli şartların varlığı halinde yatırım indirimi uygulanır.
- İşletmede bırakılan kazançlar vergiden istisna edilir.
- Temettüleri hakkında istisna yada vergi indirimi uygulanır.
- Yatırım indirimi yerine vergi oranları düşülür, ertelenir.

Günümüzde çeşitli ülkelerde uygulanan uygulama biçimi belli şartların varlığında yatırım değerinin belli oranının vergi matrahından düşülmesidir.

(45) Peacock, A. ŞHAW, G.K. Fiscal MEASURES to Create Bulletin for International Fiscal Documentation, Vol.XXVII, s.446-453.

(46) Burhan CEYHAN, Yatırım İndirimi ve Maliye Politikası, İzmir Ticaret Gazetesi Matbaası, 1970, s.6.

Bu biçim ile yatırım indirimi bir vergi istisnasıdır. Kimi yazarlar yatırım indirimi için "Ters vergidir" demişlerdir. Bazı maliye kitaplarında da yatırım indiriminin bir sübvansiyon olduğu yazılmıştır. İktisatçı Samuelson yatırım indirimi konusunda "mükelleflere verilmiş rüşvettir" demektedir(47).

Yatırım indirimi karma ekonomi sistemini uygulayan ülkelerde sözkonusu olmaktadır. Karma ekonomi düzeni uygulayan sistemde Devlet tüm ekonomik kaynaklara hakim olmaktadır. Özel sektöre yatırım indirimi yolu ile fon yardımı yaparak onu yatırım yapmaya özendirilmektedir.

(47) CEYHAN, a.g.e., s.18.

İKİNCİ BÖLÜM

YATIRIM İNDİRİMİNİN UYGULANMASI

A. YATIRIM İNDİRİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Devlet ve özel teşebbüsün kalkınmaya birlikte katıldığı Anayasal müesseselere Kalkınma planlarının bünyesine dayandırılan karma bir ekonomik sistemi benimseyen ülkemizde, Devlet yatırımları yanında, özel teşebbüs yatırımlarının da iktisadi kalkınmayı sağlayacak alanlara kaydırılmasını gerektirmiştir.

İktisadi kalkınmayı ve sektörel teşviki sağlamak, iktisadi gelişmeyi memleketin belirli bölgeleri yerine gelişmemiş bölge il ve ilçelerini de kapsayan geniş bir alana yayılmak (Bölgesel teşvik) gerektiğini gözönünde bulunduran Vergi Reform Komisyonu Vergi Reformunu ele alırken; vergi sistemini bir araç olarak

farklar vardır. Kanunlaşan indirim sisteminde yatırımın finansman kaynağı, yatırım haddi, indirim oranı ve ofis kurulması bakımından aşağıda belirtilen hususlarda değişiklik yapılmıştır. (49)

- Yatırım indiriminin sadece öz sermayeden sağlanan veya karılanan yatırım miktarına uygulanması kabul edilmiştir.

- Ankara, İstanbul gibi bazı şehirlere yapılan yatırımların şehirlerin taşıdıkları özellikler dolayısıyla indirimden faydalandırılması yönündeki öneri dikkate alınmamıştır.

- Gelir ve Kurumlar Vergisi yükümlülere bakımından indirim için farklı oran uygulanması şeklindeki komisyonun ileri sürdüğü öneri uygun görülmemiş her iki vergi çeşidinde de indirim oranı % 30, zirai yatırımlar ile bölge kalkınması konu olan yerlerde % 40, geri kalmış bölgelerde ise % 50 olarak kabul edilmiştir.

- Yatırım indirimi ofisi kurulmasına teşebbüs edilmiş, bu görevin Devlet Planlama Teşkilatı'nın görüşünde almak suretiyle, Maliye Bakanlığınca yapılması öngörülmüştür.

- Ayrıca tahsil edilmemiş vergilerin gecikme zamanı ile alınması yanında vergi kaydı esaslı kabul edilerek kusur ve kaçakçılık'ta cesa konusuna alınmıştır.

- Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi oranlarının ayrı ayrı olması nedeniyle, ferdi teşebbüs sahipleri ile şahıs şirketlerine daha fazla mali üstünlük tanınmak için farklı oranların uygulanması.

- Yatırım indirimi, belirtilen indirim miktarları tamamlanuncaya kadar ticari ve zirai kazançlardan düşülebilmelidir. Bu bakımdan süre söz konusu değildir.

- Mevcut bir tesisin satın ve devir alınması indirimden faydalanan yatırım sayılmalıdır, ancak indirimden faydalanan yatırım mallarının indirim miktarı tamamlanmadan satış ve devri halinde, indirimin geri kalan kısmından devir alan faydalandırılmamalıdır.

- İndirimden faydalanan yatırım mallarının, yatırım tamamlanmadan önce ayrı ayrı satılması veya devredilmesi halinde ise yatırım indirimi dolayısıyla ödenmeyen vergilerin gecikme cezası ile birlikte tahsil olmalıdır.

3. KABUL ÜZLEME İZİNİ İNDİRİM SİSTEMİNİN GÜVENCESİZ VE ÜZLEME DEREJELERİNİN VE GİTİRİMLERİN YARARLANMA

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununa 202 Sayılı

Kanunun 16'ncı maddesiyle ikinci kısmın sonuna yedinci bölümden sonra sekizinci bölüm olarak eklenen Ek Maddeler(1,2,3,4,5,6) ile 1.3.1963 tarihinde yatırım indirimi uygulaması yürürlüğe girmiştir. Daha sonra 1.1.1981 tarihinden geçerli olmak üzere 2361 sayılı kanunla önemli değişikliğe uğraşım ve 1.1.1984 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 2970 sayılı kanunla bir fıkra eklenmiş, 11.12.1985 tarih ve 3239 sayılı kanunla değişikliğe uğramıştır.

Gelir vergisi kanununa paralel olarak yatırım indirimi içeren 5422 sayılı kurumlar vergisi kanununun 8. maddesinin 9'uncu bendine 2970 sayılı Kanunla bir fıkra eklenmiştir. Aynı bent 3235 sayılı kanunla da değişikliğe uğramıştır. 2362 sayılı Kanunla düzenlenen ve 1.1.1981 tarihinde yürürlüğe giren mükerrer 8'inci maddede konu edilen finansman fonu da yatırım indirimi ile doğrudan ilişkilidir.

Bu konuyu içeren Maliye ve Gümrük Bakanlığı Genel Tebliğlerine gelince,

1963 yılında 53 nolu Gelir Vergisi
12.2.1973'de yayınlanan 108 nolu Gelir Vergisi
8.5.1981'de yayınlanan 20 nolu Kurumlar Vergisi
3.4.1986'da yayınlanan 31 nolu Kurumlar Vergisi
Genel Tebliğlerinden ibarettir.

Görüldüğü gibi 25 yıllık uygulamada bu konuda

gayet az tebliğ yayınlanmıştır. Bunun nedeni Kanunun formaliter ve yatırım indirimi hakkının kazanılması aşamasının Maliye Bakanlığı'ndan daha çok Teşvik ve Uygulama Dairesini ilgilendirmesidir(50).

Bilindiği gibi kabul edilen yatırım indirimi uygulamasında, yatırım indirimi özsermayeden sağlanan ve karşılanan kısma uygulanmakta iken, 2361 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle öz kaynak koşulunu kaldırarak yerine "kaynağı ne olursa olsun" hükmü ile özkaynak dışında sağlanan finansman kaynağında yatırım indiriminden yararlanmasını sağlamıştır. Ayrıca önceden arsa tedarikinin yatırım indiriminden yararlanıp yararlanmayacağı tartışmalarına bu kanunla açıkça arsa tedarikinin ve inşa halinde satın alınan binaların satın alma bedelinin yatırım indirimine tabi olmayacağını kabul etmiştir.

4.1.1984 tarih ve 2970 Sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununun ek 3'ncü maddesinin sonuna "Bakanlar Kurulu kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılan yatırımlar için indirim nisbetinin %100'e kadar arttırmaya ve yukarıdaki nisbetten aşağı olmamak üzere yeniden tespit etmeye yetkilidir" şeklinde fıkra ilave edilmiştir. 28 Şubat 1963 gün ve 202 sayılı Kanun gereğince, ilk

(50) Malik ALACAGÜN, Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog Dergisi, 1987/5, s.25.

defa 1968 yılı Program Kararnamesi ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini kapsayan 22 il bu tarihe kadar 8 kez değişikliğe uğramıştır⁽⁵¹⁾. Belirtilen madde hükmü ile Bakanlar Kuruluna verilen bu yetkisini Bakanlar Kurulu 12 Aralık 1984 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile 13'ü birinci derecede ve 15'i ikinci derecede öncelikli iller olmak üzere tesbit ve ilan etmiş olduğu illerden Birinci Derecede Kalkınmada Öncelikli illerde yatırım mallarının nisbetini %100, ikinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde ise %60 olarak tespit etmiştir.

3239 sayılı Kanunla, Kurumlar Vergisi Kanununun 9 numaralı bendinde yapılan bir ilaveyle "Bilimsel Araştırma ve Geliştirme yatırımlarında yatırım indiriminin %100 olacağı kabul edilmiş ve ayrıca iş ortaklıklarını da kapsama dahil etmiştir. Gelir Vergisi Kanununun Ek Madde 2'nin 4'üncü bendindeki oranlar kanunun 46'nci maddesiyle yükseltilmiştir. Ek Madde 2'nin 5'inci bendinin ilk paragrafının sonuna "Yatırım Teşvik ve Yatırım İndirimi Belgesi verilmiş" ibaresi eklenmiştir. Bu şekilde Yatırım indirimi Belgesinin Teşvik Belgesiyle birlikte Devlet Planlama Teşkilatından alınacağı ve

(51) Hasan DİNÇ, Kalkınmada Öncelikli Yörelere İlişkin Yatırım ve Teşvik Politikaları ve Uygulamaları "Atatürk Milliyetçiliği" Sempozyumuna Sunulan Bildiri, 100. Yıl Üniversitesi 12.1.1985.

indirimden yararlanabilmek için bu belgenin gerekli ve yeterli bulunduğu hususu açıklık kazanmıştır.

3239 Sayılı Kanununun 74'üncü maddesiyle Kurumlar Vergisi Kanununda 8'inci maddenin 9'uncu bendiyle ilk fıkrasına Dar Mükellefiyete Tabi Kurumlar ve İş Ortaklıkları eklenmiştir. Doğal olarak bu madde hükmünden Tam mükellefiyete tabi kurumların yabancı sermayeli ortaklarının da yararlanmasını sağlamıştır. Ayrıca önemli bir formalite kolaylığı olarak da, Yatırım Teşvik ve Yatırım İndirimi Belgesinin bir örneğinin ve ilerde yapılacak vize ve iptallerinin Devlet Planlama Teşkilatınca Maliye ve Gümrük Bakanlığına gönderilmesi ve bildirilmesi esası getirilmiştir.

Yatırım indirimi konusundaki uygulama esasları vergi genel tebliğlerine ek olarak yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi ile ilgili yıllık Kararnameler ve buna bağlı olarak ilgili Yıllık Kararnameler ve buna bağlı olarak ilgili kuruluşlarca yayınlanan Tebliğlere göre belirlenmektedir. Son yıllarda bu tebliğler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca yayınlanmaktadır. 1988 yılı içinde yayınlanmış olup 1.1.1981 tarihinden itibaren yürürlüktedir.

B. YATIRIM İNDİRİMİNİN NİTELİĞİ VE KAPSAMI

1. YATIRIM İNDİRİMİNİN NİTELİĞİ

Karma ekonomi düzeninde iktisadi gelişmenin,

serbest piyasada özel işletmelerin yaptıkları iktisadi mücadele sonunda gerçekleştirileceğine inanılır. Bu bakımdan, özel işletmeler tarafından yapılacak her türlü yatırımların teşviki Devletin temel politikalarından biridir(52).

Genel kalkınma planına uygun yatırımlarının vergiye tabi kazançtan indirilmesi yoluyla özel sektörün yatırım harcamalarının bir vergi istisnası tanınması yatırıma ayrılan fonların bir yandan bu alanlara akmasını sağlarken, öte yandan da farklı indirim oranları nedeniyle iktisaden geri kalmış bölgelerin hızla kalkınmasını teşvik edebilir.

Kalkınmanın dinamik bir süreç olduğu gözönünde tutulursa yatırım indirimi uygulaması ile ekonomiye, kalkınma planına uygun yeni yatırımlar katılacağı gibi, genel ve dengeli bir ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi, kurulacak yeni işletmelerin işçi ve personel ihtiyacı dolayısıyla atıl iş gücünün rasyonel bir biçimde vergilendirilmesi bu yeni işletmelerin hammadde ve buna benzer ihtiyaçları dolayısıyla da çeşitli üretim kollarında gözle görülür bir gelişme sağlanması teşvik edilmekte ve kolaylaştırılmaktadır.

(52) Muhasebe ve Vergi Dergisi, C.2, S.9, Ankara, 1973, s.48.

Memleketimizde uygulanan yatırım indirimi sistemi ile özel sektörün kalkınma planına uygun yatırımları için yaptığı harcamaların belli bir yüzdesinin vergiye tabi kazançlardan indirilmesi kabul edilmiştir. Bu bakımdan Devlet özel sektörden alacağı bir kısım vergiyi almamakla yatırım giderlerinin bir kısmına katılmakta, yapılan yatırım harcamalarının bazen %100'ünün geri aldığı gözönünde tutulursa yatırım indiriminin işletmeler için ödüllendirme niteliği söylenebilir(53).

2. YATIRIM İNDİRİMİNİN KAPSAMI

Yatırım indirimi ayırıcı özelliğe sahip bir vergi istisnası olduğundan(54) indirimden bütün yükümlüler faydalandırılmadığı gibi indirimin uygulanacağı kazançlar da Gelir veya Kurumlar Vergisi Kanununa göre farklılık gösterir.

a. Yatırım İndiriminden Yararlanacak Mükellefler

Yatırım indiriminden yararlanacak olanları Gelir ve Kurumlar Vergisinde ayrı ayrı ele alıp göstermek mümkündür.

(53) Salih ŞANVER, "Bir Yatırım İndirimi Modeli", İ.İ.T.İ.A. DERGİSİ, S.1, İstanbul, 1973, s.77.

(54) DİKMEN, a.g.m., s.449.

aa. Gelir Vergisinde

Gelir Vergisi Yasasına göre yatırım indiriminden yararlanacak olan vergi mükellefleri şunlardır:

- Gerçek kişiler,
- Adi ortaklıklar,
- Kollektif şirketler,
- Adi Komandit Şirketler'dir.

Gelir Vergisi Yasasına göre vergi yükümlüsü olmadığı halde Adi şirketlerle Kollektif ve Adi Komandit şirketlerin yaptıkları yatırımların da yatırım indiriminden yararlanması kabul edilmiştir. Kollektif şirketlerle Adi Komandit şirketler için "Zirai Kazanç" söz konusu değildir. Çünkü Gelir Vergisi Kanunumuzun 52'nci maddesinin 6 ve 7'nci bendinde bunlar tarımsal faaliyette bulunsalar bile çiftçi sayılamıyacağı belirtilmiştir. Tarımsal faaliyetten doğan kazançlarda ortaklarının aldıkları paylar şahsi ticari kazanç hükmündedir. Diğer taraftan gerçek usule tabidar mükellefiyette yatırım indirimi uygulaması olmamaktadır.

ab. Kurumlar Vergisinde

Kurumlar Vergisi Kanunu, yatırım indiriminden dar mükellefiyete tabi kurumlar dahil sermaye şirketlerine, kooperatiflere ve iş ortaklıklarının yararlan-

bileceklerini hükme bağlamıştır(55). Bu bakımdan aşağıda yer alan kurumlar yatırım indiriminden yararlanırlar.

- Anonim şirketler
- Limited şirketler
- Eshamli Komandit şirketler
- Kooperatifler
- İş Ortaklıkları

Bilindiği gibi sermaye şirketleri, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited, hisseli komandit şirketler ile aynı nitelikteki yabancı şirketlerdir(56).

Kooperatifler ise, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa veya diğer özel kanunlarına göre kurulan istihlak, kredi, satış, yapı vb. kooperatifler ile aynı nitelikteki yabancı kooperatiflerdir(57). Şirket ve kooperatif olarak kurulan yabancıların katıldıkları veya kurdukları sermaye şirketleri ve kooperatifler de aynı niteliktedir.

Tebliğde(58) belirtildiği üzere iktisadi kamu

(55) K.V.K. Mad. 8.

(56) K.V.K. Mad. 2.

(57) K.V.K. Mad. 3.

(58) 1988 Yılı Programı Uygulaması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar Teşvik ve Yönlendirme ile İlgili Mad 28, R.G.T. 5.4.1988, Sayı: 19776, s.63.

müesseselerine iştiraki bulunan ve anonim şirket halinde kurulan ortaklıklar ile dar mükellefiyete tabi kurumlar ve iktisadi kamu müesseseleri de yatırım indiriminden faydalanabilirler. Dar mükellefiyete tabi kurumlar ile iş ortaklıklarının yaptıkları yatırım harcamaları 1.1.1986 tarihinden, İktisadi Kamu Müesseselerinin yaptıkları yatırım harcamaları ile kullanılmış makina ve tesisler ise 1.1.1987 tarihinden itibaren yatırım indiriminden yararlandırılır.

Türkiye'de Türk kanunlarına göre sermaye şirketi kurmaksızın veya böyle bir şirkete ortak olmaksızın ticari ve sınai faaliyette bulunan yabancı kurumlar, Türkiye'deki bu faaliyetlerini şube, temsilcilik ve irtibat büroları vasıtasıyla yürütmektedirler. Ancak yatırım indiriminden yararlanacak olan, sermaye şirketi niteliğindeki yabancı kurumun Türkiye'deki yatırımıdır(59).

Yatırım indiriminden yararlanma açısından, sermaye şirketi niteliği taşıması şartıyla yabancı kurumların da kurumlar vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesi ilgili fıkrasından yararlanabileceği kabul edilmiştir(60).

(59) Yılmaz ULUSOY, Anonim ve Lim. Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Vergilendirme, Olguç Basımevi, Ankara, 1982, s.222.

(60) Dan.4.D. 1982/549, K.1982/865; ULUSOY, a.g.e., s.224-225.

Ayrıca yatırım indiriminin şirket tüzel kişisine tanındığı, bunun yerli ve yabancı ortak şeklinde bölünemeyeceği vurgulanmak istenmiştir(61).

Kurumlar Vergisi Kanunu, kurumlar vergisine tabi kurumlardan, dernek, tesis ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin yatırım indiriminden faydalanmalarını kabul etmemiştir.

b. Yatırım İndiriminin Uygulandığı Kazançlar

Yatırım indiriminin uygulanacağı kazançlar "ticari" ve "zirai" kazançlardır. -

İndirimin uygulanacağı kazancın çeşidi, indirimden yararlanacak olanların Gelir veya Kurumlar Vergisi Kanununa tabi bulunmalarına göre farklılık göstermektedir.

ba. Gelir Vergisinde

Yatırım indirimi, sadece ticari veya zirai kazançlara uygulandığından(62), bu kazançlar dışındaki ücretler, serbest meslek kazançları, Gayrimenkul ve Menkul sermaye iradları ve diğer kazanç ve iradlar

(61) ULUSOY, a.g.e., s.223.

(62) G.V.K. Ek Mad.1.

indirim kapsamı dışında bırakılmıştır. Buna göre ticari ve zirai kazançları ile birlikte diğer gelir unsurlarından bir veya birkaçına birden sahip olan yükümlüler yatırım indirimini sadece ticari veya zirai kazançlarına uygulayabilirler. Örneğin, 500 milyon TL ticari kazancı olan bir yükümlünün 60 milyon TL'da menkul ve gayrimenkul sermaye iradı varsa, yatırım indirimi sadece 500 milyon TL olan ticari kazancına uygulanır. Diğer gelir unsurlarından doğan 60 milyon TL'dan indirim yapılmaz.

Yatırım indirimi sadece yatırım yapılan sahadan elde edilen kazançta uygulanır. Örneğin; bir vergi yükümlüsünün hem ticari hem de tarımsal kazancı vardır. Yükümlü ticari kazançlarına yatırımını yapmış ve bu yatırımı dolayısıyla yatırım indiriminden yararlanmayı hak etmişse, yatırım indirimi ancak yükümlünün yıllık Gelir Vergisi beyannamesinde gösterdiği ticari kazançta uygulanır.

İndirimden yararlanacak yükümlülerin kazancı bilanço esasına göre saptanan birden fazla şahsi işletmesi varsa, indirim yalnız yatırımın yapıldığı işletmeden elde edilen kazançta değil, tüm ticari işletmelerden elde edilen "ticari kazançlar toplamına" uygulanır.

Yatırım indirimi uygulamasında, şahsi işletmelerin kazancı ile ortaklık halindeki işletmelerin

kazançları birleştirilmeyecek, ayrı ayrı ele alınacaktır. Çünkü kanun yatırım indirimi açısından adi şirketlerle kollektif ve adi komandit şirketleri bağımsız birer ünite olarak kabul etmiştir.

Gelir Vergisi Kanunu yatırım indiriminden yararlanmak için kazancın bilanço esasına göre saptanması koşulunu aradığından şayet bilançoya göre saptanmayan kazançlar varsa, indirimde bu kazançlar dikkate alınmayacaktır. Çünkü kazançları sadece işletme hesabı ilkesine göre saptanan şahsi işletmeler yatırım indiriminden yararlanamazlar.

bb. Ortaklıklarda

Adi komandit şirketlerde komanditer ortakların kâr payları ticari kazanç değildir(63). Ancak indirimin şirket kazancına uygulanması, menkul sermaye iradı olan bu kazançları da indirimin kapsamına almıştır.

Yatırım indirimi uygulaması açısından adi şirketler ile koll. ve adi komandit şirketler, kanunda bağımsız bir ünite olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle bunların yaptıkları yatırımlara ait indirim ortaklığın bünyesi içinde kalacak ve dolayısıyla ortaklara intikal

(63) G.V.K. Mad.37.

ettirilmeyecektir(64). Bu ortaklıklarda indirim, şirket safi kazancına uygulanır. Ortakların, şahsi teşebbüslerinden veya diğer ortaklıklarından elde ettikleri kazançlar dikkate alınmaz.

bc. Kurumlar Vergisinde

K.V.K. Mad. 1'de sermaye şirketi olarak sayılan anonim, limited, eshamlı komandit şirketlerin, kooperatifler ile iş ortaklıklarının ve anonim, limited, eshamlı komandit ve kooperatif şirketine benzeyen yabancı şirketleri'nin faydalanabilecekleri yatırım indirimi, kurum kazancına uygulanır. Kurum kazancı gelir vergisi kanununda belirtilen 7 gelir unsurundan oluştuğuna göre faydalanılan yatırım indirimi, kaynağı ne olursa olsun, kurumun tüm kazançlarına uygulanacaktır.

Bilindiği gibi eshamlı komandit şirketlere safi kurum kazancının tespiti için komandite ortakların kâr hisseleri kurum kazancından tenzil edilmektedir. Ancak, yatırım indirimi uygulamasında, şirket kazancı bu tenzil işleminden önceki miktarı ile dikkate alınacaktır. Yani eshamlı komandit şirketlerde yatırım indirimi komandite ve komanditer ortakların kâr hisseleri toplamına uygulanacaktır.

(64) Beyanname Düz. Kılavuzu, Hes. Uz. Kur.s.43.

C. YATIRIM İNDİRİMİNİN KONUSU VE NİSBETİ

1. YATIRIM İNDİRİMİNİN KONUSU

Yatırım indiriminin konusu "ek 2'nci maddede yazılı şartları haiz bulunan yatırımlarla ilgili harcamalardan, bina, tesisat, araç ve benzeri amortismanına tabi aktif değerlerin yeni olanlarının maliyet bedelleri esas teşkil eder"(65).

Görülüyorki yatırıma konu olan mallar için "harcama esası" sözkonusu olmakta; böylece yatırımların özsermayeden karşılanmayan kısmı da yatırım indiriminden yararlandırılmaktadır.

Bir bakıma yatırıma konu olacak malların sınırlı bir şekilde sayılmasıdır. Söz konusu mallar için getirilen sınırlamalar, "bunların maddi mallar olması, amortismanına tabi bulunmaları, yeni mallar olması ve harcamaların maliyetlerle sınırlı olmaları" şeklindedir.

V.U.K.'nda amortismanına tabi kıymetler maddi ve maddi olmayan kıymetler olarak ikiye ayrılmış, maddi varlıklak olan gayrimenkuller yanında, aynı kanunun 269. maddesinde geçen "gayrimaddi" hakların da amortis-

(65) G.V.K. Ek Mad.3.

mana tabi olacağı öngörülmüştür(66). Her ne kadar maddi olmayan haklarda aktife dahil kıymetler ise de bu hakların "bina, makine, tesisat, araç vb. amortisman tabi aktif değerler" gibi maddi varlıklar olmadığı da tartışmasızdır(67). Bu nedenle maddi olmayan haklar için yapılan harcamaların, indirim konusu olmayacağı söylenebilir. Bu durumda kanun koyucunun yatırımların teşvikinde maddi varlıklar kadar önemli bulmadığı sonucuna varılabilir. Ancak ne varki bir yatırımın gerçekleşmesinde maddi olanlar kadar, maddi olmayanlar da önem taşımakta ve hatta haklar satın alınmadan, belirli teknolojiyle yatırıma başlamak mümkün olamamaktadır.

Yatırım konusu malların yeni olması hususu yurt dışında kullanılmış olma halinde o yatırım malının yeni sayılamayacağı hükme bağlanarak hurda ve eski teknolojiye dayalı yatırımların teşviki önlenmek istenmiştir. Ancak Teşvik Uygulaması Dairesi tarafından gerek maliyet bedelinin düşük olması, gerek istihdam açısından elverişli olması nedeniyle belli projeler için ithalime izin verilecek olan yurt dışında kullanılmış bazı yatırım malları da yatırım uygulaması yönünden yeni mal hükmünde kabul edilmektedir(68). Ancak yeni olmayan

(66) V.U.K. Mad.313.

(67) ULUSOY, a.g.e., s.226.

(68) 1988 Yılı Programı Uygulaması Hak. Kan. Mad.27.

bu mallar deniz ve hava araçları ithaliyle sınırlandırılmıştır(69).

Yatırım harcamalarının tevani yatırım konusu malların "maliyet bedeli" ile sınırlandırılmıştır. Esas alınan aktif değeri maliyet bedeli olup bu bedele göre belirlenen harcama yatırım indirimine konu olmaktadır. Esas itibariyle harcamanın kaynağı aranmaktadır(70).

Maliyet bedeli Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenen değerdir. Yapılan harcamaların maliyet bedelini oluşturup oluşturmadığının ve gerçek harcama olup olmadığına, harcama belgelerinin incelenmesi suretiyle tespiti gerekmektedir. Öte yandan harcamaların bina, makina, tesisat, araç vb. amortisman tabi aktif değerlere yapılması gerekmektedir. Bunun dışında olan ve amortisman ayrılması kabil olmayan aktif değerler için yapılan harcamalar yatırım indirimine konu olamaz.

Diğer taraftan kamu maddesi, hangi kıymetlere yapılan harcamalara yatırım indirimi uygulanmayacağını de hüküm altına almış bulunmaktadır. Buna göre;

(69) G.V.K. Ek Mad.2.

(70) Mehmet GÜLTEKİN, "Yatırım İndirimi", VERGİ SORUMLARI DERGİSİ, Sayı 3, 1987, s.41.

Personel lojmanları inşası ve tefrişi, arazi veya arsa tedariki, yedek parça temini, esas proje dışında münferit tesisat makina ve araç mübayaası için yapılan harcamalar yatırım indiriminden yararlanamayacağı. Arsa tedarikinin ve inşa edilmiş olarak veya inşa halinde satın alınan binaların satın alma bedelinin yatırım indirimine tabi olmayacağını kabul etmiştir(71).

Ayrıca yatırıma başlamış olma hali "Araştırma, Plan ve Proje masrafları ile arazi temini için yapılan giderler hariç olmak üzere yatırımla ilgili her türlü harcamalar yatırıma başlandığını gösterir(72), şeklinde ifade olunmasından görülmüyor ki, Gelir Vergisi Kanunu yatırım indiriminden yararlanmakta "harcama" esasını getirmekle beraber, başlangıçta yapılan bir kısım harcamaları yatırım indirimi kapsamına dahil etmemektedir.

2. YATIRIM İNDİRİMİNİN NİSBETİ

Yatırım indirimi nisbeti, yatırım indiriminden faydalanacak yatırım miktarının % cinsinden ifadesidir.

Yatırım indirimi istisnasında her yatırım için faydalanılacak indirim tutarı, o yatırım içerisinde

(71) G.V.K. Ek Mad.3.

(72) G.V.K. Ek Mad.2. Bent 5.

yer alan indirimden yararlanabilecek aktif değerlerin kıymetlerini toplamına, yatırım indirimi belgesinde yazılı "indirim nisbeti" nin uygulanması suretiyle bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle indirim nisbeti büyükse indirilecek miktar artacak, aksine indirim nisbeti düşük ise, kazançtan istisna edilecek tutarda küçülecektir(73).

Yatırım indirimi nisbeti yatırımın mahiyeti ve yatırımın yapıldığı yere göre değişmektedir.

Yatırım indiriminin nisbeti indirimden yararlanacak yatırım miktarının %30'udur. Bu nisbet, zirai yatırımlar ile bölge kalkınması ile ilgili yatırımlarda % 40, kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılan yatırımlarda ise %60'dır. Bakanlar Kurulu kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılan yatırımlar için indirim nisbetini %100'e kadar arttırmaya veya yukarıdaki nisbetten aşağı olmamak üzere yeniden tesbit etmeğe yetkilidir(74).

Bakanlar kurulu 4.1.1984 tarih 2970 sayılı Kanunla getirilen değişiklikler gereğince yatırım indiriminin nisbetini, ikinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda %60, birinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerdeki yatırımlarda

(73) ULUSOY, a.g.e., s.230.

(74) G.V.K. Ek Mad.3.

ise %100 olarak yetkisini kullanmıştır. Bu oranlar 1988 yılı içinde aynen benimsenmiştir(75).

Yatırım indirimi nispetleri gerek teşvik belgesinde, gerekse yatırım indirimi belgesinde yazılı olup, bu nispet yatırıma başlandığı tarihteki nispettir. Bu nispette sonradan mükellef leh veya aleyhine yapılacak değişiklikler indirim uygulamasında dikkate alınmaz.

Bakanlar Kurulunun 84/8857 sayılı kararı ile değişen Kalkınmada öncelikli yöreler(76) şunlardır:

I. Derecede Kalkınmada Öncelikli İller:

1. Adıyaman	6. Gümüşhane	11. Siirt
2. Ağrı	7. Hakkari	12. Tunceli
3. Bingöl	8. Kars	13. Van
4. Bitlis	9. Mardin	
5. Diyarbakır	10. Muş	

(75) 1988 Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kanun, R.é. 5.4.1987, Mad. 8.

(76) 1988 Programının....., s.83.

II. Derecede Kalkınmada Öncelikle İller:

1. Amasya	6. Erzincan	11. Sinop
2. Artvin	7. Erzurum	12. Sivas
3. Çankırı	8. Kastamonu	13. Tokat
4. Çorum	9. Malatya	14. Şanlıurfa
5. Elazığ	10. Kahramanmaraş	15. Yozgat

Yatırımlara uygulanacak yatırım indirimi nisbetleri aşağıda tablo halinde belirtilmiştir⁽⁷⁷⁾.

<u>Yatırımın Özelliği :</u>	<u>Yatırım İndirim Miktarı</u>
a. Gelişmiş Bölgelerde Yapılacak Yatırımlar (İstanbul, Kocaeli, illeriyle Ankara, İzmir ve Bursa Büyükşehir Belediye sınırları dahil).....	% 30
Bu bölgelerdeki Organize Sanayi Bölgelerinde yapılacak yatırımlar.....	% 40
b. Normal Bölgelerde yapılacak yatırımlar (Bölge Kalkınması ile ilgili yatırımlar).	% 40
c. Zirai Yatırımlar.....	% 40
d. İkinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile Normal yörelerdeki Organize	

(77) 1988 Yılı Program....., Mad.30.

Sanayi Bölgelerinde Yapılacak Yatırımlar.. % 60

- e. I. Derecede Kalkınmada Öncelikle Yörelere ile Özel Önem taşıyan sektörlerde sermaye şirketleri ile kooperatiflerce yapılacak yatırımlar: Toplam Sabit Yatırım tutarı 2 milyar TL'nin üzerinde olmak kaydıyla Gemi inşa, gemi inşa ve onarım tesisleri (yüzer havuzlar dahil), Ro-Ro Gemisi, Tren ferisi, feribot ve fulkonteyner gemisi ithal ve işletmeciliği, enerji, elektronik (haberleşme ve yüksek teknolojiye dayalı elektronik mamuller üretimi) sektörü, tıbbi cihaz ve alet üretimi, sağlık, eğitim, ilaç, aktif hammaddeleri ve müstahzarları üretimi, tarım ve hayvancılık ile bunlara bağlı entegre tesisler ve döviz kazandırıcı imalat sanayi yatırımları ile İkinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Organize Sanayi Bölgelerinde yapılacak yatırımlar..... % 100
- f. Turizm yatırımları..... % 100
- g. Su ürünleri yatırımları..... % 100
- h. Sermaye şirketleri, kooperatif ve işortaklıklarının yapacağı bilimsel araştırma ve geliştirme yatırımları..... % 100

vergi nispetlerinden yararlandırılması öngörülmüştür.

D. YATIRIM İNDİRİMİNDEN YARARLANMA VE
UYGULANMA KOŞULLARI

Yatırım indiriminden yararlanabilmek için kanunun aradığı bazı koşulların yerine getirilmesi gerekir. Aşağıda belirtilen bu koşulların topluca bulunması ancak yatırım indiriminden faydalanmayı mümkün kılar(78).

i. Yatırım indiriminin uygulanacağı ticari veya zirai kazançlar bilanço esasına göre tespit edilmiş olmalıdır: Bilindiği gibi Gelir Vergisi Kanununa göre gerçek usulde ticari ve zirai kazançlar "bilanço esasına" veya "işletme hesabı esasına" göre tespit edilmektedir. Böylece kazançlarını işletme hesabı usulüne göre düzenleyen yatırımlar yatırım indiriminden yararlanamaz.

Nitekim işletme defterinin bünyesi yatırım harcamaları kardan düşülen indirim miktarı ve diğer hususlarla ilgili bilgileri göstermeğe elverişli olmadığından, kazançlarını işletme hesabı esasına göre saptayanlara indirim yapma hakkı tanınmamış, sadece ticari veya zirai kazançlarını bilanço esasına göre düzenleyenlere bu imkan tanınmıştır.

(78) G.V.K. Ek Mad. 2.

ii. Yapılan yatırım devlet planlama teşkilatının hazırladığı kalkınma planlarına uygun bulunmalıdır:

Hızlı ve dengeli bir iktisadi kalkınma için karma ekonomi sistemi içinde ve planlı kalkınma düşüncesinden hareketle memleketimizin iktisadi kalkınması, 5'er yıllık kalkınma planlarına bağlanmıştır. Kalkınma Planlarımızın hedeflerine varabilmesi ve öngörülen kalkınma hızının sağlanabilmesi, bu planlarda öngörülen yatırımların planda gösterilen alanlarda ve büyüklükte yapılmasıyla gerçekleşir. Bu bakımdan yatırım indiriminden yararlanabilmek için yapılan yatırımların kalkınma planlarına uygun olması koşulu aranmıştır.

Yatırım projelerinin değerlendirilmesinde, kalkınma planlarına uyulmasını sağlamak için ana planın uygulama şeklini gösteren yıllık programlardan yararlanılması gerekir(79).

Genel teşvik tabloları, bir yatırımın kalkınma planı ve yıllık programlarda yatırım indirimi ile teşvik edilip edilmediğini diğer teşvikler ile ilişkisini göstermesi bakımından önemlidir. Teşvik edilecek yatırımın konusu, alt sektör ve üretim dalı itibariyle teşvik tablosunda yer alırsa, yapılacak yatırımların plan ve programlara uygunluğu belirlenmiş olur.

(79) Danıştay 4. Dairesi Kararı 17.6.1970 tarih No: 1970/3585.

iii. Yatırımlar belli hedefleri gerçekleştirecek "yeni aktif değerlerin sağlanması"(tedarik) ve kuruluşu ile ilgili olmalıdır: Bu hedefler üretimi genişletme, verimi arttırma, dışsatımı geliştirme, yapılmış mal (mamul) ve mahsül kalitesini iyileştirme(ıslah), kültür düzeyini yükseltme, bilimsel ve teknik çalışma güvenliğini sağlama, yabancı turist çekmeye yönelik olmalıdır(80). Bu bakımdan indirimden faydalanabilmek için, yapılan yatırımların, bu sayılan ve aşağıda açıklanacak olan amaçlardan birini veya bir kaçını gerçekleştirecek şekilde yapılması gerekir(81).

- Üretimi Genişletmesi: Kurulu bir müessese ek tesislerle kendi bünyesi içinde üretimini arttırmalı, yeni kurulan müesseseler ise ekonominin tüm üretimini arttırıcı nitelikte üretim faaliyetine başlamalıdır. Ancak bu sayede üretim genişletilir.

- Verimi Arttırmalı: Bunun için işletmeler daha önce uyguladıkları sistemlere göre, birim üretim miktarını arttıracak, zaman kaybını önleyecek ve daha az üretim faktörü kullanılmasını sağlayacak yeni yöntemler uygulamalı, tesisler kurmalı, veya üretim faktörlerini sabit tutarak daha fazla üretim birimi elde etmelidir.

(80) G.V.K. Ek Mad. 2. Bend 3.

(81) Kenan ALANUR, Yatırım İndirimi, Mal. Bak. H.U.K.

Bilim Raporu No.107, 1286/11, İstanbul 1970, s.18-19.

- İhracatı Geliştirmeli: İhracat olanaklarının artması, ürün ve mamüllerin üretim miktarlarını arttırmak veya kalitelerini yükseltmekle sağlanır. Bu bakımdan yatırımlardan, yurt ekonomisi için büyük önemi olan ihracat üzerine olumlu etki yaratması beklenir.

- Ürün ve Mamullerin Kalitesini Düzeltmeli: Yapılan yatırımlar gerek yurt içinde kullanılan, gerekse ihracata ayrılan ürün ve mamullerin kalitelerinin düzeltilmesi amacını taşınmalıdır.

- Kültür Düzeyini Yükseltmeli: Yatırımlar; okul, okul atelyeleri, konservatuarlar, genel kütüphaneler, tiyatrolar, müzeler, sergiler, galleriler, fidanlıklar, örnek çiftlikleri vb. kültür düzeyini yükseltecek müesseseleri kapsamalıdır.

- İlmi ve Teknik Araştırmalara Yönelmiş Olmalı: İşletmelerin mamullerinin kalitesini düzeltmek, yeni üretim yöntemleri bulmak ve tamamiyle yeni mamul çeşitleri meydana getirmek için ilmî ve teknik araştırma servisleri kurmaları ve bu servisi teknik cihazlarla donatmaları gerekir.

- Çalışma Güvenliğini Sağlamalı: İşletmelerin uzun süre faaliyetlerini sürdürmesi çalışanların güvenliğine bağlıdır. Kurulu veya kurulacak işletmelerin çalışma güvenliğini sağlayıcı tesisler yapmaları veya yenilerini eklemeleri indirimden yararlanmalarını da sağlar.

- Yabancı Turist Gelmesini Sağlamalı: Yatırımlar yabancı turistlerin memlekete gelmesini sağlamak ve kolaylaştırmak amacıyla kurulan eğlence yerleri, oteller ve benzeri tesisleri kapsamalıdır.

Ancak burada, bazı aktif değerlerle ilgili Gelir Vergisi Yasası'nın getirdiği bazı ayrıcalıklara dikkati çekmek gerekmektedir(82).

Şöyleki:

- Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri: Büro demirbaşları ile ilgili olarak yapılan yatırım harcamaları teşvik belgesinde yer almış olsalar bile yatırım indiriminden yararlanamamaktadır.

- Binalar: Fabrika binası, depo, revir, hastane, sosyal meskenler ve çalışma güvenliği sağlayan binalar yatırım indiriminden yararlandıkları halde, personel lojmanları inşası ve tefriği ile arazi ve arsa sağlanmasına yönelik yapılan harcamalar yatırım indiriminden yararlandırılmamaktadır.

-Makina, Tesisat, Techizat, Taşıma Vasıtaları ve Benzerleri: Bunların satın alınması ve kuruluşu ile ilgili harcamalar yatırım indiriminden yararlandıkları halde, yedek parça sağlanması ile ilgili harcamaların

indirimden yararlanmaması öngörülmüştür. Asıl proje dışında münferit tesisat, makina ve araç mübayaası için yapılan harcamalar da keza yatırım indiriminden yararlanamamaktadır.

Öte yandan madde metninde yer alan aktif değerlerin "yeni" olmasından amaç, bu değerlerin yurt içinde veya dışında kullanılmamasıdır(Satış ve devir halleri hariç)... Ancak, Devlet Planlama Teşkilatınca uygun görülmesi koşuluyla, deniz(yüzer havuzlar dahil) ve hava araçlarının ithalinde yeni olması koşulu aranmamaktadır.

iv. Yapılan Yatırımlar Belli Sınırları Aşmalıdır:

Yatırım indirimi kurumunun ekonomide beklenen amaca ulaşmasını sağlamak için, indirimden yararlanacak yatırımların belli sınırları aşması amaçlanmıştır. Yatırım tutarları, yasada sözü edilen sınırları aşdığı takdirde yatırım indiriminden yararlanabilmektedir. Yasada öngörülen parasal sınırlar, yatırım projesi tutarını kapsamaktadır.

Gelir vergisi yasasında öngörülen parasal sınırlar şöyledir:

- Genel kalkınma planına uygun olan normal yatırımlarda 40 milyon lira,

- Devlet Planlama Teşkilatınca hazırlanan ve bölge kalkınma planı kapsamına giren yatırımlarda 20 milyon lira,

- Yurt ekonomisi bakımından ayrı bir önem ve özellik gösterdiği Yüksek Planlama Kurulunca tesbit edilen faaliyet kollarındaki yatırımlar için 20 milyon lira,

- Genel olarak ziraat'taki yatırımlarda 4 milyon lira.

Zirai yatırımlar sözkonusu olduğunda, bu yatırımların, gübre, ilaç kullanma, sulama tesisleri inşası, traktör satın alınması vb. küçük tesisleri kapsadığı göz önünde tutularak 4 milyon lira gibi daha düşük bir sınır öngörülmüştür.

Yukarıda belirtilen hadler, yapılacak yatırımlar için konulmuş asgari hadlerdir. Yatırım indiriminden yararlanmak için bu hadlerin aşılması gerekir. Yatırımların kanundaki bu hadleri aşıp aşmadığının tayininde aktif değerler birer birer değil, yatırım projesinin tümü dikkate alınacaktır. Yeni yatırım projesinin tümü asgari hadleri aşıyor ise o yatırım indiriminden faydalanabilecektir. Ancak, bu hadlerin hesabında, indirim dışında olan "arsave arazi bedeli, mesken binaları ve yedek parça temini" ile ilgili kısımlar nazara alınmazlar.

Herne kadar yukarıda belirtilen gelir vergisi kanunu ek 2. madde 4. bend'de belirlenen asgari hadler uygulamada geçerliliğini yitirmektedir. Şöyle ki;

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından teşvik belgesine bağlanabilecek yatırım projeleri toplamı sabit yatırım tutarı kalkınmada öncelikli yörelerde 150 milyon TL ve diğer yörelerde 500 milyon TL'nin üzerinde olan projelerdir. Ancak; normal ve gelişmiş bölgelerde mevcut bulunan ihmal edilemeyecek büyüklükteki tesislerin tevsi, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme, darboğaz giderme ve entegrasyon yatırımlarında bu miktar 150 milyon TL'dir(83).

v. Yatırıma başlanmadan önce Devlet Planlama Teşkilatına baş vurularak gerekli bilgiyi ve belgelerin tevdi edilmiş ve yukarıda belirtilen şartların mevcudiyeti tasdik edilerek yatırım teşvik ve yatırım indirimi belgesi alınmış olmalıdır.

Araştırma, plan ve proje masrafları ile arazi temini için yapılan giderler hariç olmak üzere yatırımla ilgili her türlü harcamalar yatırıma başladığını göstermektedir.

vi. Yatırım Testik Edilmiş Bulunan Şartlar ve Süreler İçinde Yapılmış Olmalıdır:

Daha önceki bölümlerde açıklandığı üzere ülkemizin kalkınması, müteşebbislerin kişisel kararlarına

uyarak yapacağı gelişi güzel yatırımlarla değil devlet planlama teşkilatının hazırladığı genel ve bölge kalkınma planlarına uygun olup olmadığı, yatırımın yukarıdaki bölümlerde belirtilen şartlara uygun olup olmadığı ve yatırımın belirli bir süre içerisinde tamamlanıp tamamlanamıyacağını kontrol etmek gibi nedenlerle, yatırım indiriminden yararlanmak isteyenler bu yatırıma başlamadan önce Devlet Planlama Teşkilatı'na (Teşvik ve Uygulama Dairesi'ne) başvurarak gerekli bilgi ve belgeleri vererek yukarıda belirtilen şartların mevcut olduğunu tasdik ettirmiş olmalıdırlar. Bu tasdik işlemi "yatırım teşvik ve yatırım indirimi" belgesi almakla mümkündür.

Fiilen gerçekleşen yatırım tutarı ile yatırım indirim belgesinde belirtilen miktarlar arasında farklılık olması veya yatırımın tesbit edilen sürede gerçekleşmemesi halinde aşağıdaki şekilde işlem yapılır.

- Yatırım tutarındaki artış enflasyon, devalüasyon gibi önemli iç ve dış mali olaylar nedeniyle olursa, proje yeniden değerlendirmeye tabi tutulmadan yeni tutara göre değiştirilebilir. Projenin yeniden değerlendirilmesi yapılmaz.

- Artış tutarı %20'ye kadar olan hallerde, sadece uygulama belgesinin vize edilmesi suretiyle artan kısımda yatırım indiriminden faydalanılır.

- Yukarıda belirtilen haller dışında kalan ve %20'yi aşan bir fazlalık meydana gelmesi halinde, teşvik belgesi yeniden değerlendirilir. Yeni duruma göre, teşvik ve yatırım indirimi belgesi verilir ya da talep kabul edilmez.

Yeniden değerlendirme sonucu teşvik ve yatırım indirimi belgelerinde gerekli değişiklikler yapıp verilmesi halinde, artan kısım yatırım indiriminden yararlanamaz, yatırım indirimi başlangıçtaki tutar üzerinden yapılır.

- Yapılan yatırımın %20'den eksik olarak gerçekleşmesi halinde, proje yeniden incelenip değerlendirilmedikçe, yapılan yatırım bütünü ile indirim kapsamı dışında kalır. Ancak gerektiğinde yatırımın ikmali için ilave süre verilebilir. Yatırım bu sürede de tamamlanamaz ise teşvikler geri alınır.

- Yatırım tasdik edilmiş bulunan sürelerde bitirilmesi esastır. Haklı sebeplerle meydana gelecek gecikmeler müracaat üzerine uzatılabilir. Müracaat yapılmadığı veya yapılan müracaatın reddedilmesi hallerinde teşvik ve yatırım indirimi geçerliliğini kaybeder.

Tasdik edilen şartlarda meydana gelen değişiklikler ve sürelerde vuku bulacak gecikmeler, bu durumların meydana geldiği tarihten itibaren 1 ay içerisinde

Devlet Planlama Teşkilatına bildirilmesi ve onayının alınması gerekir. Tasdik edilen şartlar ve sürelerde bir defadan fazla değişiklik veya gecikmenin meydana gelmesi halinde, yukarıdaki bölümde belirtilen usul ve esaslara uyularak yeniden yatırım indirimi belgesinin alınması gereklidir.

Birden fazla yılda gerçekleşecek yatırımlarda, teşvik ve yatırım indirimi belgelerinde her yılda ne kadar yatırım yapılacağını gösteren tablolar mevcuttur. Yatırımın bütünüyle gerçekleşmesi halinde yıllar arasında yatırım miktarında meydana gelecek eksiklik veya fazlalığın, özel ve istisnai durumlar dışında yatırım indirimi uygulamasını etkilememesi gerekir.

vii. Yapılan yatırımın özkaynaklardan ya da borçlanılarak karşılanmasıyla ilgili önemi yoktur.

Yatırımı yapan firma ister tüm yatırımı özkaynaklarıyla karşılamış olsun ister özkaynakları yeterli olduğu halde (veya yetersiz olması halinde) iç veya dış kredi kullanmış olsun yatırım için yapılmış olan tüm harcamalar yatırım indiriminden yararlanabilecektir. Harcamanın yapılmış olması (yurt dışından satın alınmalar özellikle önemlidir) yatırım indiriminden yararlanmak için yeterlidir(84).

(84) Ali UYSAL-Nurettin EROĞLU, Açıklamalı ve İctihatlı G.V.K., 1986, s.145-148.

G.V.K. ek madde 3'te "kaynağı ne olursa olsun ek ikinci maddede yazılı şartları haiz bulunan..." yatırımların yatırım indiriminden yararlanabileceği hüküm altına alınmıştır.

Ancak, 12.2.1988 tarih ve 88/12616 sayılı "1988 Yılı Programının Uygulanması ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararının eki olan Yatırımların ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine Ait Esaslar"da(85) öz kaynak koşulu tekrar getirilmiştir. Söz konusu karar ekinin 4. maddesi şöyledir: "Yatırımlarda aranan asgari özkaynak oranı % 40'dır. Bu oran özel önem taşıyan sektörler ile toplam sabit yatırım tutarı 2 ^{milyar} TL'nin üzerindeki yatırımlarda, yatırımın yapılacağı yer, sektör ve büyüklüğü göz önüne alınarak Devlet Planlama Teşkilatı tarafından belirlenir."

Devlet Planlama Teşkilatı 5 Nisan 1988 gün ve 19776 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 88/1 sayılı Teşvik Tebliğinin 7. maddesinde yatırımın finansmanında kullanılacak asgari özkaynak oranını; yatırımın yapılacağı yer, sektör ve büyüklüğünü gözönüne alarak şöyle belirlemiştir:

(85) R.G. 5 Nisan 1988, Sayı: 19776.

Uygulanabilecek
Asgari Özkaynak
Oranı (%)

Yatırımın Özelliği

- a. Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlar(19.7.1984 tarih ve 84/8306 sayılı kararname gereğince).. 40
- b. Normal yörelerde yapılacak yatırımlar (Gelişmiş yörelerle, kalkınmada öncelikli yöreler dışında kalan yörelerdir). 50
- Normal yörelerde bulunan organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar..... 40
- Normal yörelerde, toplam sabit yatırım tutarı 7 milyar TL'ndan büyük özel önem taşıyan sektör yatırımları..... 40
- c. Gelişmiş yörelerde yapılacak yatırımlar (İstanbul, Kocaeli illeri ile Ankara, İzmir ve Bursa büyükşehir belediye sınırları içinde)..... 60
- Gelişmiş yörelerdeki organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar..... 50
- d. Tarım, hayvancılık ve bu yatırımlarla ilgili entekre yatırımlar ile su ürünleri, eğitim ve sağlık yatırımları(Toplam sabit yatırım tutarı 2 milyar TL'nin üzerinde olmak kaydıyla)..... 35

e. Turizm yatırımları.....	50
f. Her türlü gemi yatırımları.....	30
g. İnşa edilecek gemi ve yatlar.....	75
h. RO/RO gemisi, tren ferisi, feribot gemileri yatırımları(Toplam sabit yatırım tutarı 2 milyar TL'nin üzerinde olmak kaydıyla).....	20

Teşvik belgelerinde gösterilen özkaynak nisbet veya miktarının altında kalınması, bunun yerine daha fazla kredi kullanıldığıнын anlaşılması halinde yatırım; orta ve uzun vadeli kredilere uygulanan vergi, resim ve harç istisnasından ve yatırım indiriminden faydalanamaz(86).

E. YATIRIM TEŞVİK VE YATIRIM İNDİRİMİ BELGESİNİN SAĞLANMASI

1. MÜRACAAT

Müracaat, yatırımcıya özel hesap dönemi tanınmışsa bu dönemin son gününe, özel hesap dönemi tanınmamışsa yatırıma başlandığı takvim yılının son gününe

(86) 1988 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine dair Kanun R.G. 5.4.1988, Sayı:19776, s.63.

kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (Teşvik ve Uygulama Dairesi Başkanlığı)na yapılır.

Yatırımın tamamlandığı, diğer yatırımlar için kullanıldığı veya üretime başlanıldığı yılın sonuna kadar her zaman indirim talebinde bulunulabilir. Ancak bir yıldan fazla süren yatırımlarda, yatırıma başlandığı yılın veya özel hesap döneminin, bu tarihlerden sonra yapılacak müraccatlardan sonra, başka bir deyişle, yatırımın bitiminden sonraki yıllarda yapılacak başvurularda, daha önceki hesap dönemlerinde teşebbüsün aktifine girmiş olan iktisadideğerler yatırım indirimi bakımından dikkate alınmaz ve indirim yatırımın kalan kısmına uygulanır(87).

Örneğin, bir yatırımcı aşağıdaki şekilde bir yatırım programı hazırlamış bulunsun:

<u>Yıllar</u>	<u>Programlanan yatırım tutarı (MilyonTL)</u>
1982	100
1983	150
1984	125
1985	150
1986	<u>175</u>
	Toplam: 700

(87) H.U.D., Beyanname Düzenleme Kılavuzu, 1987, s.46.

Yatırımcı 1982 yılı sonuna kadar baş vurduğu takdirde, yatırım konusunun teşviki uygun görülürse, yatırım indiriminden faydalanır. Yatırımcı herhangi bir nedenle örneğin, 4.1.1984 tarihine başvurduğu takdirde, yatırım konusunun indirimden faydalandırılmasının kabulü kaydı ile 1982 ve 1983 yıllarında gerçekleştirdiği toplam olarak 250 milyon TL tutarındaki yatırımın indirimden faydalanamayacak, sadece 1984, 1986 yıllarında gerçekleştireceği 450 milyon TL yatırımları indirimden faydalanacaktır.

Yatırımcı indirimden faydalanmak için 1987 yılında başvurduğunda hiçbir suretle indirimden faydalanamaz. Müracaat esasa girilmeden reddolunur.

Süresinde müracaat etmiş olduğu halde yatırım indirimi belgesini geç alanlar, ilgili yıl kazançlarında dikkate almadıkları indirimleri ileriki yıllar kazançlarından düşebilirler(88).

Yatırımların teşvik tedbirlerinden yararlanabilmesi için Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'ndan Teşvik Belgesi(Yatırım Teşvik Belgesi ve Yatırım İndirim Belgesi) alınması gerekir.

(88) Maliye Bakanlığı, 108 Nolu Gelir Vergisi Genel Tebliği Mad. 2, 28 Eylül 1985 Tarih ve 18882 sayılı Resmi Gazete.

Teşvik belgesi yatırımın karakteristik değerlerini ihtiva eden, bu değer ve tesbit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde üzerinde yazılı bulunan teşviklerden yararlanılabilenen, kalkınma planına uygun ve memleket ekonomisi için faydalı olduğu devlet planlama teşkilatı müsteşarlığınca kabul edilen yatırımlar için yatırımcılara verilen bir belgedir. Ayrıca Teşvik Belgesi ile birlikte yatırımcıya Kredi ve Döviz Kullanım Formu'da verilir ve bankalarca tahsis edilen kredi ve döviz bedelleri ile gümrüklerce fiili ithale ait bilgiler bu belgeye işlenir. Bu konularda Teşvik belgesi üzerinde işlem yapılmaz. Teşvik belgesi bu belgeyle birlikte geçerlidir.

Teşvik tedbirlerinden yararlanabilecek yatırımcıların, toplam sabit yatırım tutarı 2 milyar TL'nin altında bulunan yatırım konularında usulüne uygun olarak doldurduğu "Teşvik Formu" ile toplam sabit yatırım tutarı 2 milyar TL'nin üzerindeki yatırım konularında ise "Fizibilite Etüdü" ile birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına müracaatı gerekir. Bu müracaatlardan uygun görülenler teşvik belgesine bağlanır.

Teşvik tedbirlerinden yararlanabilmek için Devlet Planlama teşkilatı müsteşarlığına dilekçeyle yapılacak müracaata, ayrıca merkez bankası nezdindeki "İhracatı Teşvik Fonu"na yatırılan toplam yatırım tutarının 1/1000 oranındaki teminata ait mekbuz da ilave edilir.

Yatırım konusunun değişmesi halinde, yeni bir fizibilite raporu veya teşvik formu ile teşvik belgesi almak üzere devlet planlama teşkilatı müsteşarlığına müracaat edilir.

Teşvik tedbirlerinden yararlanabilecek yatırımcıların toplam sabit yatırım tutarı 2 milyar TL'nin altında bulunan yatırım konularında usulüne uygun olarak doldurduğu 2 nüsha "Teşvik Formu" ile, toplam sabit yatırım tutarı 2 milyar TL'nin üzerindeki yatırım konularında ise 2 nüsha "Fizibilite Etüdü" hazırlayarak aşağıdaki bilgi ve belgelerle birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına müracaatı gerekir(89).

İstenilen bilgi ve belgeler:

- İthal ve yerli makina ve teçizatı ihtiva eden iki nüsha global liste.

- Yatırım mevcut şirket tarafından yapılacaksa: Son üç yıla ait ilgili vergi dairesince tasdik edilmiş analize elverişli bilanço ve kar/zarar cetvelleri, (Bilançolara 3 bin'er kar/zarar cetvellerine 1500'er TL damga pulu yapıştırılmış olarak)

- Şirketin ana sözleşmesinin bulunduğu Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi,

(89) Kalkınmada Öncelikli Yörelere Başkanlığı, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yatırımları Teşvik Mevzuatı, s.26-30.

- Geçerli kapasite raporu(tesis varsa),
- İlgili vergi dairesinin adı ve hesap numarası,
- Bilanço esasına göre defter tutulduğuna dair vergi dairesinden tasdikli belge(Kurumlar Vergisi mükelleflerinden aranmaz).

Yatırım kurulacak şirket tarafından yapılacaksa:

- Kurucu ortakların isimleri,
 - Şirketin kuruluşuna müteakip vergi dairesinin adı ve hesap numarası,
 - Şirketin kuruluşuna müteakip bilanço esasına göre defter tutulduğuna dair vergi dairesinden tasdikli belge,
- istenilen bilgi ve belgelerdir.

2. BAŞLANGIÇ VE UYGULAMA SÜRESİ

Yatırım indiriminin uygulanmasına, yatırım konusunu oluşturan aktif değerlere ilişkin harcamaların yapıldığı takvim yılından itibaren başlanır ve indirimden yararlanacak miktara ulaşıncaya kadar devam olunur(90). Bu madde hükmüne göre, yatırım indiriminin

(90) G.V.K. Ek Mad. 4.

başlangıcı kesin olarak belirlenmiş olup bu da yatırım indirimi konusunu teşkil eden değerlere ilişkin harcamaların yapıldığı yıldır. Mükelleflerin yatırım indiriminden arzu ettikleriyıl yararlanmaları konusunda seçimlik hakları yoktur. Bu uygulama esası, son ikiyılıda Devlet Planlama Teşkilatınca yayınlanan teşvik tebliğlerinde de yer almıştır. T.U.B'nın 87/1 ve 88/1 nolu tebliğlerinin 29. maddesinde, "Teşvik belgesi bulunduğu ve kârlılık durumu elverişli bulunduğu halde yatırım indirimi istisnasından yararlanamıyan yatırımcıların söz konusu yıllara ilişkin indirim tutarlarının daha sonraki yıl kazançlarından düşülemeyeceği" ifade edilmiştir. Buna göre bir yatırımcının kârlılık durumu elverişli olduğuhalde yatırım indirimi istisnasından yararlanamaması halinde, yararlanmadığı hakkından yararlanmak amacıyla düzeltme talebinde de bulunamayacaktır. Maliye ve Gümrük Bakanlığı uygulamasına göre, Teşvik belgesi bulunduğu ve kârlılık durumu elverişli olduğu halde yatırım indirimi istisnasından yararlanamayan yatırımcıların, söz konusu yıllara ilişkin indirim tutarları daha sonrakiyıl kazançlarından düşülemeyecektir. Ancak kârlılık durumu el verdiğihalde indirimden yararlanmayanlar sonraki yıl kazancından yatırım indirimi tutarını düşerlerse tenkit olunan indirim için zaman aşımı göz önünde bulundurmak koşulu ile düzeltme yoluna gidilebileceği Hesap Uzmanları Kurulu Danışma

Kurulunun 234 sayılı kararında belirtilmiştir(91).

Burada harcama kavramı üzerinde de durmak gerekmektedir(92).

Araştırma, plan ve proje harcamalarıyla arazi sağlanması için yapılan giderler, yatırım indirimine konu harcama sayılmamaktadır. Teminatlar ve depozitolar- da, bu anlamda harcama değildir. Müteahhitlere ve satıl- cılara verilen avans, peşin ödeme, sipariş ödemesi gibi harcamalarında indirimden faydalanmaları mümkün de ğil- dir. Bunların dışında yapılan harcamalar yatırıma baş- lama sayılır ve o takvim yılı başından itibaren yatırım indirimi uygulamasına hak kazanılır.

Yapılan harcamalarla ilgili de ğerlerin işletme- nin aktifine girmiş olması şart değildir.

Akreditiflere gelince, bunlar hakkında, Maliye Bakanlığı 108 sayılı Gelir Vergisi Genel Tebli ğinde de ğişik bir esası benimsemiştir. Tebli ğe göre, yurt dışından sağlanan de ğerler, ancak yurda kesin ithalleri yapıp işletmenin aktifine dahil edildiklerinde indirim uygulaması mümkündür. Zira sadece akreditifin açılmış

(91) O. Nejdet ORHAN, VER Ğİ DÜNYASI, S.74 Ekim 1987.

(92) Hesap Uzmanları Derne ği, Beyanname Düzenleme Klavuzu, Haziran 1987, s.47.

olması paranın yurt dışındaki satıcıya ödendiğini göstermez. Yurt dışındaki satıcı, malları sevk edip evrakını muhabir bankaya gönderdikten sonra parasını bankadan alabilir. Ayrıca, bu ithalatın çeşitli sebeplerle gümrükten çekilememesi ihtimali vardır.

Yatırım indirimiyle ilgili G.V.K. ek 2. maddede yazılı koşulları taşıyan yatırımlarla ilgili harcamalardan; bina, makina, tesisat, araç ve benzeri amortisman tabi aktif değerlerin, yeni olanlarının maliyet bedelleri yatırım indirimine esas teşkil eder.

Her yıl yapılacak indirim, o yıl içinde bilançonun aktifinde yer almış olan indirimden yararlanacak aktif değerlerin toplamına, yatırım teşvik ve yatırım indirimi belgesinde yazılı olan indirim oranının uygulanmasıyla bulunur.

Birden fazla yatırım teşvik ve yatırım indirimi belgesi almış yükümlülerin safi kazancını yetersizliği nedeniyle, önceki yıllarda tümüyle uygulanamamış olan eski yatırımlarla ilgili devreden indirim tutarları varsa, önce bu indirimler uygulanır. Daha sonra, yeni yatırımlara ilişkin indirimlerin uygulanmasına geçilir (93).

Maddede sözü edilen ticari veya zirai kazanç deyimlerinin geçmiş yıllar zararlarını nazara almayan kârlar şeklinde anlaşılması gerekir. Bir istisna niteliğinde olması nedeniyle kazançtan önce yatırım indirimi düşülür, ondan sonra geçmiş yıl zararlarının düşülmesine geçilir. Kurumlarda ise, önce geçmiş yıl zararları kurum kazançından düşülür, daha sonra yatırım indirimi istisnası uygulanır(94).

F. YATIRIM İNDİRİMİNE TABİ AKTİF DEĞERLERE
SATIŞ VE DEVİR

Yatırım indirimi müessesesinin kötüye kullanılması ve yatırım indiriminin daha az vergi ödemek için bir vasıta haline getirilmesini önlemek için kanun, yatırım indirimi konusu aktif değerlerin satış veya devri halinde uygulanacak hükümlerle, şartların ihlali halinde uygulanacak esasları tayin etmiştir(95).

Yatırım indirimine konu olan değerlerin satılması veya devredilmesi ile ilgili olan bu tedbirler iki yönden incelenebilir.

1. Satan veya devreden yönünden incelenmesi,
2. Satın alan veya devralan yönünden incelenmesi,

(94) Hesap Uzmanları Derneği, Beyanname..., s.48.

(95) G.V.K. Ek Mad. 5.

Bu bakımdan yapılacak işlemler farklı olmaktadır.

1. SATAN VEYA DEVREDEN YÖNÜNDEN YAPILACAK İŞLEMLER

Yatırım konusu aktif değerler:

- Yatırım tamamlandıktan veya üretim faaliyetine geçtikten sonra,

- Ya da yatırım tamamlanmadan satılabilir veya devredilebilir.

i. Yatırım tamamlandıktan veya üretime geçtikten sonra aktif değerlerin satış veya devir hali: Komple tesislerde(örneğin kombine imalat yapan bir tekstil fabrikası) yatırım tamamlandıktan sonra; diğerlerinde ise kullanma ve üretime başladıktan sonra yatırıma konu olan değerler topluca satılır veya devredilirse, satıcı yönünden bir işlem yapılmaz. Yani bu yatırımlar nedeni ile kazançtan indirilmiş olan kısımlar için vergi talep edilmez. Çünkü beklenen amaç tahakkuk etmiştir. Ancak, kazancın yeterli olmaması nedeniyle indirimin tümü kazançtan mahsup edilmemiş ise devralanlar kullanılmamış bakiye indirimden yararlanabilir.

ii. Yatırım tamamlanmadan veya kullanma ve üretime başlanmadan önce aktif değerlerin satış veya devir hali: Komple tesislerde yatırım tamamlanmadan, diğer yatırımlarda kullanma ve üretime başlanmadan yatırım konusu

aktif değerlerin topluca satılması veya başkasına devredilmesi, yatırım indirimi istisnasının konuş nedenine aykırıdır. Bu nedenle satan veya devredenin korunmaması ilkesi kabul edilmiştir.

Satış veya devir tarihine dek indirimden yararlanma nedeni ile az vergi ödenmiştir. Yatırım yarıda bırakılmakla beklenen asıl amaç aksamıştır. Ancak satış topluca olduğundan bu gibi yatırımlardan beklenen amaç geç de olsa parçalanmadan sağlanabilecektir. Bu nedenle kurumun kötüye kullanılmaması için bu şekilde yapılan satış ve devirlerle bu çeşit yatırımların başlangıçta organize etmiş bulunan ilk sahibin cezalandırılmaması fakat sadece indirim sebebi ile evvelce ödenmemiş olan vergilerin tahakkuk ettirilerek tahsil edilmesihükme bağlanmıştır.

2. SATIN VEYA DEVİR ALAN YÖNÜNDEN YAPILACAK İŞLEM

Yatırım indirimine tabi aktif değerler kısmen veya tamamen satın veya devir alınmış olabilir. Bu gibi durumlarda(daha önce sözü edilen "yararlanma şartları"nın var olması kaydı ile) satın veya devir alan gerçek ve tüzel kişilerin de yatırım indiriminden yararlanması kabul edilmiştir.

Satın veya devir alanın yararlanabileceği miktarın hesaplanmasında şu iki hususun tesbiti önem kazanmaktadır:

- İndirimin uygulanacağı tutar nedir?
- Devir ve satışla indirim oranı değişebilir mi?

İndirimin uygulanacağı tutar:

Satış ve devirde, yeni sahibin yararlanabileceği yatırım miktarı eski sahibine tanınmış olan miktardır.

Örnek: ilk sahibine 500 milyon liraya malolan bir tesis 750 milyon liraya satılsa bile, yeni sahip ancak 500 milyon TL üzerinden indirim uygulayacaktır. Böylece yüksek fiyatlar üzerinden devir yapılması sonucu doğacak muvazaalı hareketler önlenmek istenmiştir.

İndirim oranı:

Yeni sahibin uygulayacağı indirim oranı eski sahibine tanınmış oran yerine yeni sahibin yararlanabileceği orandır.

Örnek: Bir şirket giriştiği yatırım nedeniyle %30 indirimden yararlanmaktadır. Bu tesisi başka birine devir ve adı geçen aktif değerler kalkınmada öncelikli bölgelere yatırılırsa, bu gibi yatırımlarda oran %60 ise yeni sahip indirimi bu orana göre hesaplar.

Devredilen aktif değerler, indirimden hiç yararlanmamış ise yeni sahip yukardaki esaslar (bedel ve oran) dahilinde eski sahibinden kullanmamış olduğu indirimin tamamından yararlanır.

Kısmen faydalanmış ise, devralan özel ve tüzel kişiler, kullanılmamış bakiye indirimden faydalanır. Yani devralan aynı meblağa kendi durumuna uygun oranı uygulamak sureti ile bulunacak indirim miktarından, devredenin faydalanmış olduğu indirim miktarını düşerek bakiye indirimden yararlanacaktır.

Örnek: 120 milyon liralık aktif değerler 125 milyon liraya başka bir şirkete devredilmiştir. Her iki taraf da %30 indirim oranından yararlanmaktadır. Devir tarihine kadar eski sahip 20 milyon liralık indirimden yararlanmış ise:

Devralanın yararlanacağı indirim

(120.000.000x%36)-36.000.000 TL

Devredenin yararlanmış olduğu indirim tutarı=20.000.000 TL

Devralanın yararlanabileceği bakiye indirim -16.000.000 TL

lira olacaktır.

Yatırım indirimine konu olan değerler, yatırımın hangi safhasında olursa olsun yatırımla güdülen amaç dışında parça parça satılırsa veya ek 2. maddedeki şartlardan herhangi birisi ihlal edilirse, yatırım indiriminden yararlanma imkanı ortadan kalkar. Bu durumda, indirim dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmemiş olan vergiler ziyaa uğratılmış sayılır. Bu vergiler cezalı olarak tahsil edilir(96).

(96) G.V.K. Ek Mad. 5/c.

3. ÖZEL DURUMLAR

i. İşletmenin devir ve satışı veya şirketlerin nev'i: Gerek gerçek kişilere ait işletmeler, gerekse tüzel kişilere ait işletmelerin topluca devri ve satışı sözkonusu olabilir.

Yatırım indirimi konusu aktif değerler, yatırım yapıldığı işletmeden ayrı olarak satılıp devredileceği gibi işletmeyle birlikte topluca da satılabilir veya devredilebilir. Ya da iki işletme birleşebilir. Yahutta bir şirket nev'i değiştirebilir.

Bu gibi hallerde, yatırım indirimine konu aktif değerlerin satış ve devrine ilişkin olan ve yukarıdaki bölümlerde belirtilen esaslar geçerlidir.

ii. Ölüm hali: Yatırım konusu indirimden faydalanan bir gerçek kişinin ölümü halinde, yatırım konusu aktif değerler varislere intikal edecektir. Bu olay genel anlamda devir hükmündedir ve yukarıda belirtilen esaslar dahilinde işlem yapılmalıdır.

iii. Vergi mükellefi olmayan şirketlerin durumu: Satış ve devir adi şirket, kollektif şirket veya adi komandit şirketler tarafından yapılırsa, şirket kazancından indirim dolayısıyla alınamayan vergilerin, ortaklardan tahsili gerekecektir. Bu durumda şirketçe faydalanan indirim miktarının hesap edilmesi, yıllar

itibariyle ortaklara düşen hisselerin, o yıl ortaklarca beyan edilen gelirlere eklenmesi ve cezasız tarhiyat yapılması gerekir.

G. YATIRIM İNDİRİMİNİN HESAPLANMASI VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ 85

1. FAYDALANILACAK YATIRIM İNDİRİMİ MİKTARININ
HESAPLANMASI 85

Yatırım indiriminden faydalanılacak miktarın bulunması için, önceki bölümlerde belirtilen şekilde deftere kaydolunan aktif değerler tutarının, mükellefin durumuna uygun yatırım indirimi nisbetinin tatbik edilmesi suretiyle bulunur. Bu suretle tesbit edilen indirim miktarı geçici veya nazım hesaplarla muhasebede takip edilebileceği gibi muhasebe kayıtları dışında da yapılabilir.

Bu kayıtların muhasebe dışında takip edilmesi halinde bu hesaplara ait belgelerin saklanması veya bu işlemlerin envanter defterinin ayrı bir yerinde, envanter kayıtları ile karşılaştırmaksızın kaydedilmesi gerekir.

Örnek: Gerekli yatırım indirimi belgesini alan (A) şahsının yapacağı yatırım tutarı 600.000.000 liradır. Yatırım indirimi nisbeti ise %30'dur. (A) şahsı yatırımın

150.000.000 TL lık kısmını 1984, 250.000.000 TL lık kısmını 1985, 200.000.000 TL lık kısmını da 1986 yıllarında gerçekleştirmiştir.

Yatırımcı (A) nın yıllar itibariyle kazancı ise şöyledir; 1984 yılı kazancı 40 milyon, 1985 yılı kazancı 120 milyon, 1986 yılı kazancı 80 milyondur.

Burada ilk önce yatırımcı (A) nın faydalanabileceği yatırım indirimi miktarını tesbit etmek gerekir.

<u>Yıllar</u>	<u>Yatırım tutarı</u>	<u>Yatırım indirimi nisbeti</u>	<u>Yatırım indirimi miktarı</u>
1984	150.000.000	%30	45.000.000
1985	250.000.000	%30	75.000.000
1986	200.000.000	%30	60.000.000
Faydalanılacak indirim miktarı			180.000.000

Gelir vergisi kanununda, yatırımların karşılanmasında öz sermaye şartı aranmadığından yapılan harcamaların önemi yoktur.

Yatırımcı (A) nın, yıllar itibariyle yatırım indirimi tenzilinden sonra kalan kazancı şöyle olacaktır:

<u>Yıllar</u>	<u>Kazanç tutarı</u>	<u>Yatırım indirimi miktarı</u>	<u>İndirimden sonra kalan kazanç</u>
1984	40.000.000	45.000.000	-
1985	120.000.000	80.000.000	35.000.000
1986	80.000.000	60.000.000	20.000.000

Yatırımcı (A), kazanç yetersizliğinedeniyle 1984 yılında ~~4~~⁵ milyon liralık indirim kısmını düşemiş, 1985 yılında tenzil etmiştir.

Yatırımcı (A)'nın başka kazanç ve iratlarının bulunması halinde, onların 1984 yılında beyan edileceği tabii'dir. 1985 ve 1986 yılları için ise, yukarıdaki tabloda belirtilen, indirimden sonra kalan kazançlar ile diğer kazanç ve iratlarının toplamının beyan edilmesi gerekir.

2. YATIRIM İNDİRİMİNDE ZARAR MAHSUBU VE ÖNCELİK SIRASI

Uygulamada tereddüt konusu olan hususlardan birisi de zarar mahsubu ve yatırım indirimi uygulanmasındaki öncelik sırasındadır.

Mahsup edilecek zarar ve yatırım indiriminin bir arada bulunması halinde, bunlardan hangisine öncelik verilecektir. Zarar mahsubu, bilindiği gibi 5 yıl süreyle yapılabilir. Yatırım indiriminde ise, yıl sınırlaması yoktur. Diğer taraftan yatırım indirimi gerçek kişilerde "safı" ticari veya zirai kazançta, kurumlarda da "safı" kurum kazançlarına uygulanacağı açıktır. Yatırım indirimi kazancın bulunması halinde yapılacağından önce zararın mahsubunun yapılması, daha sonra da yatırım indiriminden yararlanacak indirim miktarının

kazançtan tenzili gerekir. Aksi halde gerçekte mevcut olmayan bir kazançta (gelirde) yatırım indirimi tenzil edilmiş olur. Zaten yatırım indirimine süre konulmamış olmasının bir nedeni de işletmelerin yatırımları veya başka nedenlerle belirli bir kazanç temin etmeme ihtimalidir. Diğer bir hususta yatırım indirimi yoluyla belirli şartlar içinde gerçek kişilere ve kurumlara bir fon yaratmak olduğundan, yatırım indirimi miktarının zarardan evvel mahsup edilmesi halinde de bu amaç unutulmuş olur. Bu ve buna benzer birçok ihtimal daha söylenebilir. Netice olarak, zarar ve yatırım indiriminden yararlanacak indirimin bir arada bulunması ve kazancın yetersiz olması halinde önce zarar mahsubu yapılacak, artan miktardan yatırım indirimi düşülecek, yatırım indiriminden artan kısım varsa diğer yıla devredilecektir.

3. YATIRIM İNDİRİMİ KONUSU AKTİF DEĞERLERİN AMORTİSMANI

Yatırım indirimi konusu olan aktif değerler üzerinden amortisman ayrılıp ayrılmıyacağı konusu uygulamada tereddüt yaratmaktadır. Gelir vergisi kanununda amortisman ayrılmasını engelleyici bir hüküm bulunmadığından işletmeler, yatırıma tahsis ettikleri aktif değerlerin, tamamı üzerinden V.U.K.'nu hükümleri dahilinde amortisman ayırabilecekler ve ayrıca da yatırım indiriminden faydalanacaklardır.

4. FAYDALANILAN YATIRIM İNDİRİMİ MİKTARLARININ DEFTERLERDE GÖSTERİLMESİ

a. Muhasebe Usulü

Mükellefler, yatırım indiriminden yararlanacakları miktarın yıllara göre takibini sağlayacak şekilde muhasebelerini düzenlemeye zorunlu tutulmuşlardır. Bu durumda defter ve hesapların belirtilen amaçları sağlayacak şekilde ayrıntılı ve düzenli olarak tutulması gerekecektir.

Bu konuda şu noktaya önemle işaret etme yerinde olur. İndirimle ilgili işlemlerin defterde ayrı gösterilerek izlenmesiyanında, keyfiyetin bilançolara da yansımaları, bu cümleden olarak bilançonun, indirimden yararlanan yatırımların aktifte indirim tutarlarının da pasifte ayrı ayrı görünecek tarzda düzenlenmesi uygundur. Bu yol, işletmeler için çeşitli yönlerden fayda ve kolaylıklar sağlar. Esasen G.V.K.'nın ek 6. maddesinin kapsamına bilançonun da dahil bulunacağına kuşku yoktur(97).

Yatırım indiriminde muhasebeleşme konusunun önemi "Teşvik belgesinin bulunduğu ve karlılık durumu elverişli olduğu halde yatırım indirimi istisnasından

(97) Hesap Uzmanları Derneği, Beyanname....., s.50.

yararlanmayan yatırımcıların söz konusu yıllara ait indirim tutarları daha sonraki yıl kazançlarından düşülemez" şeklindeki 88/1 sayılı tebliğin 29. maddesinin 2. fıkrasındaki hükmünden kaynaklanmaktadır.

İndirim hakkını kaybetmemek için indirime konu olacak harcamalar tutarını iyi saptamak gerekir. Yatırım indirimi kapsamına giren harcamaları, aralarında kapsama girmiyen harcamalarında bulunduğu çeşitli hesaplardan çıkarmaya çalışmak hem külfetli, hem de hata oranı çok yüksek bir yöntem olur. İşte bunun için muhasebede "Yatırım indirimine konu harcamalar" hesabının açılarak yıl içindeki yatırım indirimikapsamına giren tüm harcamaları bu hesapta toplamakta yarar vardır. Burada "Harcama" deyiminden yalnız nakden yapılanları değil, hesaben yapılanlar dahil fiili harcamaların tümünü anlamak gerektiğini belirtelim. Bu "Harcamalar" hesabının ikinci hesapları olarakta ilgili harcamanın esas muhasebe planındaki adı yazılmalıdır. Örneğin, yatırım indirimi kapsamına giren bir demirbaş alımında "Yatırım indirimine konu harcamalar-Demirbaşlar" şeklinde bir hesap kullanmak yerinde olur. Bu şekilde yıl sonunda "Harcamalar" hesabının ilgili hesaplara aktarılması çok kolaylaşır. Yıl sonlarında "Yatırım İndirimine Konu Harcamalar" hesabının kümülatif toplamı, başka bir hesaba bakılmak gereği olmadan yatırım indiriminin hesaplanacağı Harcamalar toplamını verir. Bir tek bu hesabın yıl sonunda bir kere daha incelenmesi ile hatalı kayıtlar

varsa düzeltilerek kesin sonuç alınabilir(98).

b. Yatırım İndirimi Konusu Aktif Değerlerin
Defterlerde Gösterilmesi

Yatırımın birden fazla hesap döneminde tamamlanması halinde, her yıl tamamlanan kısım, defterlerde açılacak özel hesaplarda gösterilir. Bu değer şayet aynı neviden olan ve fakat indirim konusu olmayan veya daha evvel indirimden faydalanmış bulunan diğer aktif kıymetlerden ayrı olarak defterlerde takip edilir ve biri birine karıştırılmaz.

Bu şekilde "özel" hesaplarda gösterilen aktif değerler kıymetli envantere alınarak bilançoda gösterilirler. Ertesi yıl yeniden tamamlanan kısımlar olursa, bunlarda aynı hesaplara (açılan özel hesaplara) kaydedilirler. Bu işlemler yatırım tamamlanıncaya kadar aynı şekilde devam eder. Yatırımın tek bir yılda tamamlanması halinde ise, yukarıdaki işlemler aynen ve sadece yatırımın bittiği yılda yapılır.

Yukarıda, hesap şekli açıklanan indirim miktarından her yıl faydalanılan kısmın, defterlerde nazım hesaplarda gösterilmesi en uygun olan kayıt şeklidir.

Örnek: Gerekli yatırım indirimi belgesini alan ve yatırıma başlayan bir kişinin 1984 yılı için yararlanabileceği yatırım indirimi miktarı 50 milyon liradır.

Aynı kişinin 1985 yılı için 100 milyon lira ve 1986 yılı için de yararlanacağı miktar 50 milyon lira olsa, muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır.

Nazım Hesaplar	50.000.000.-
(Yatırım İndirimi)	

Nazım Hesaplar	50.000.000.-
(Yatırım İndirim Karşılığı)	

(X) Komple tesisinin 1984 yılında yatırım indiriminden faydalanılan kısmının kaydı.

NOT: 1985 ve 1986 yılları için de aynı şekilde kayıt yapılacaktır.

Bu yevmiye maddesi ile indirim miktarı, muhasebe asli hesapları ile ilgilendirmeksizin nazım hesaplarda takip edilmiş olacaktır. Her yıl hak kazanılan yatırım indirim miktarı yatırım tamamlanıncaya kadar bu şekilde kayıt yapılır. Faydalanılan yatırım indirim miktarının vergiye tabi kazançtan düşülmesi tamamlanınca da yukarıda ki hesaplar ters bir kayıtle kapatılır.

Nazım Hesaplar	200.000.000.-
(Yatırım İndirim Karşılığı)	

Nazım Hesaplar	200.000.000.-
(Yatırım İndirimi)	

(X) Komple tesisinin 1984, 1985, 1986 yıllarına ait indirim miktarının kazançtan indirilmesinin bitmiş olması nedeniyle.

NOT: 1984 yılında 50 milyon, 1985 yılında 100 milyon, 1986 yılında 50 milyon yatırım indiriminden faydalanılmıştır.

Mükellefler diledikleri takdirde, her yıl faydalanabilecekleri indirim miktarını kazançlarının bulunması halinde nazım hesaplarda göstermiyerek doğrudan doğruya Kâr ve Zarar hesabının borcuna kaydederek de indirebilirler. Bu şekilde kazançtan düşülen indirim miktarı, bilançonun pasifinde özel bir hesapta gösterilir.

Yukarıdaki örnek dikkate alınırsa 1984 yılı için yapılacak muhasebe kaydı şöyle olacaktır.

Kâr ve Zarar Hesabı	50.000.000.-
---------------------	--------------

(Yatırım İndirimi)

Yatırım İndirimi Karşılığı	50.000.000.-
----------------------------	--------------

(1984 Yılı İndirim Miktarı)

(X) faydalanılan yatırım indiriminin kaydı.

Bu şekilde muhasebe kaydı örneğe göre 1985 ve 1986 yılları için de yapılacaktır.

Ferdi teşebbüslerle, şirketlerin yapacakları kayıt şekli bakımından hiçbir fark yoktur.

Yukarıdaki bölümlerde açıklandığı üzere, şahsi teşebbüslerde yatırım indirimi mükellefin aynı neviden olan ve bilanço esasına göre tesbit edilen kazançları toplamından düşülmesi mümkündür.

Bu gibi durumlarda yapılan yatırımlarla, faydalanılan indirim miktarının defterlerde gösterilmesi ve takibi bakımından yapılacak muhasebe kayıtları esas itibariyle yukarıdaki gibi olacaktır.

Bu taktirde mükellefin her yıl faydalanacağı yatırım indirimi miktarı, diğer işletmelerinin kazançları da dikkate alınarak muhasebe dışında hesaplanarak, yatırım yapılan işletmenin defterinde açılacak nazım hesaplarda gösterilecektir. Ancak, bu yolla yatırım yapılan işletmenin kazancının bulunmaması veya yetersizliği nedeniyle kayıtlara baş vurulduğunda, nazım hesaplarda gözüken yatırım indirimi miktarının kâr ve zarar hesabında gözüken kazançtan yüksek olacağı tabiidir. Bu şekilde faydalanılan yatırım indirimi miktarının birkaç işletmenin kazancından yapılması halinde faydalanılan indirim miktarının mutlaka "nazım hesaplarda" gösterilmesi, kâr ve zarar hesabından düşülmesi gerekir.

- YATIRIM İNDİRİMİ MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE AIT

ÖRNEK PROBLEM:

Devlet Planlama Teşkilatından Teşvik Belgesi almış ve gerekli işlemlerisüresinde yaparak Yatırım İndirimi hakkını kazanmış bir firmanın, yıl içi yatırım harcamaları şöyledir:

a. Arsa alımı.....	50.000.000.-
b. Fabrika binası inşaat için harcanan muhtelif malzemeler.....	150.000.000.-
c. Personel lojmanı inşaatı için harcanan muhtelif malzemeler.....	18.000.000.-
d. Yardımcı işletme binası ikmal inşaatı için harcanan muhtelif malzemeler.....	4.000.000.-
e. Fabrika binası inşaatı işçilikleri....	30.000.000.-
f. Personel lojmanı inşaat işçilikleri...	2.000.000.-
g. Yardımcı işletme binası ikmal inşaatı işçilikleri.....	1.000.000.-
h. Bir depo binası satın alımı.....	10.000.000.-
ı. İnşa halinde yardımcı işletme binası satın alımı.....	12.000.000.-
j. Makina ve taşıt alımları.....	180.000.000.-
k. Demirbaş alımları.....	20.000.000.-
l. Lojman tefrişi.....	3.000.000.-

m. Yedek parça temini.....	2.000.000.-
n. Esas proje dışında münferit tesisat, makina ve araç mübayaası.....	40.000.000.-
o. Taşıt araçları alımı.....	30.000.000.-
p. Kullanılmış makina ithali.....	150.000.000.-
r. Üretimde kullanılacak ham ve yardımcı madde alımları.....	80.000.000.-
s. Fabrika binası inşası için çeşitli giderler(vergi, harç, proje vb.).....	10.000.000.-
t. Montaj için malzeme giderleri.....	10.000.000.-
u. Montaj için işçilikler.....	8.000.000.-
v. Bakiye işletme sermayesi tahsisi.....	<u>18.000.000.-</u>
Toplam	828.000.000.-

Yatırım normal yörelerden birinde yapıldığından ve yatırım tutarı 5 milyar TL'nin altında bulunduğundan asgari özkaynak oranı %40'tır. Teşvik belgemizdeki (100 milyon TL'lik işletme sermayesi dahil), Toplam yatırım tutarı 700.milyon TL'dir. Şirketin sermayesi ise 350 milyon(tamamı ödenmiştir) TL'dir. Bu yatırım için 478 milyon TL tutarında iç ve dış kredi kullanılmıştır.

- Muhasebe kayıtlarınız nasıl olacaktır?
- Yatırım indirimi nedir?

YATIRIM İNDİRİMİNİN MUHASEBELEŞMESİ İLE İLGİLİ
VERİLEN ÖRNEK PROBLEMİN ÇÖZÜMÜ:

Önce teşvik belgesinde yer alan 700 milyon ₺'lik toplam yatırım tutarı 128 milyon ₺ aşılıarak 828 milyon ₺'lik harcama yapılmasının sonuçlarını inceleyelim.

Bu artış 700 milyon ₺'nin % 30 olan 210 milyon ₺'yi geçmemekte, aynı zamanda bu harcamalar içindeki öz kaynak oranı $\frac{350 \times 100}{828}$ 42,27 bulunarak % 40'ı aşmakta olduğundan teşvik belgesinin tadiline gerek bulunmamaktadır. Bu durumda Maliye ve Gümrük Bakanlığına gerekli bilgi verilmek kaydı ile yatırım indirimi uygulanabilecektir. Teşvik belgesinin tadili gerekmeden yatırım tutarında yapılacak artış limiti olan % 30'dan geri kalan 82 milyon ₺'lik kısmında gelecek yılda kullanılabilmesi (belgedeki yatırım süresi dolmamışsa) için yerine % 40 olan özkaynak oranına bakmak gereklidir. Burada $\frac{350 \times 100}{910}$ 38,68 oranı bulunmakta dolayısıyla % 40'lık sınırın altında kaldığından sermaye arttırımı gerekli olmaktadır. Bu durumda başka işlemler yapılmadan ancak % 40 asgari özkaynak oranını koruyan 47 milyon ₺'lik ek yatırım yapılabilir.

Cari yılın muhasebeleşmesine gelince, maddelerimiz şöyle olacaktır:

a.

Sabit Kıymetler	50.000.000.-
- Arsalar	
..... Hesapları(★)	50.000.000.-

b.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	150.000.000.-
Fabrika Binası İnşaatı	150.000.000.-
- İnşaat Malzemeleri	

c.

Yapılmakta Olan İşler	18.000.000.-
Personel Lojmanı İnşaatı	18.000.000.-
- İnşaat Malzemeleri	

d.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	4.000.000.-
Yardımcı İşletme Binası İkmal İnşaatı	4.000.000.-
- İnşaat Malzemeleri	

e.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	30.000.000.-
Fabrika Binası İnşaatı	30.000.000.-
- İnşaat İşçilikleri	

(★) Bu hesaplar yerine, Kasa, Bankalar veya diğer Alacaklı bir hesap olabilir.

f.

Yapılmakta Olan İşler	2.000.000.-
Personel Lojmanı İnşaatı	2.000.000.-
- İnşaat İşçilikleri	

g.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	1.000.000.-
Yardımcı İşletme Binası İkmal İnşaatı	1.000.000.-
- İnşaat İşçilikleri	

NOT: (İnşaat malzemeleri hesabı bir stok hesabı olup satın alınan malzemeler evvela bu hesaba alınıp sonra ilgili yerlere sarfedilmiştir. İnşaat işçilikleri hesabı da öyledir. Bunları doğrudan sarf hesaplarına alabilmek genel olarak mümkün olmaz. Örneğimizde yıl sonunda inşaat malzemesi stoku bulunmadığı varsayılmıştır. Bu suretle yıl sonunda bu hesaplar kapanmıştır. İnşaat malzemeleri ve inşaat işçilikleri hesaplarına girişlerinin karşılık hesaplarının yerine göre Kasa, Bankalar veya diğer bir alacaklı hesaptır).

h.

Sabit Kıymetler	10.000.000.-
- Depo Binası	
..... Hesapları	10.000.000.-

i.

Yapılmakta Olan İşler	12.000.000.-
-Yardımcı İşletme Binası İkmal İnşaatı	
..... Hesapları	12.000.000.-

j.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	180.000.000.-
-Makina ve Tesisler	
..... Hesapları	180.000.000.-

k.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	20.000.000.-
-Demirbaşlar	
..... Hesapları	20.000.000.-

l.

Sabit Kıymetler	3.000.000.-
-Lojman Mefruşatı	
..... Hesapları	3.000.000.-

m.

Stoklar	2.000.000.-
-Yedek Parçalar	
..... Hesapları	2.000.000.-

n.

Sabit Kıymetler	40.000.000.-
-Makina ve Tesisler	30.000.000.-
-Araçlar	10.000.000.-
..... Hesapları	40.000.000.-

o.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	30.000.000.-
-Taşıt Araçları	
..... Hesapları	30.000.000.-

p.

Sabit Kıymetler	150.000.000.-
-Makina ve Tesisler	
..... Hesapları	150.000.000.-

r.

Stoklar	80.000.000.-
-Hammadde ve Yardımcı Mad.	
..... Hesapları	80.000.000.-

s.

Yatırım İndirimine Konu Harcamalar	10.000.000.-
-Fabrika Binası İnş.	
..... Hesapları	10.000.000.-

t.

Yatırım İndirimine Konu	
Harcamalar	10.000.000.-
-Makina ve Tesisler	
..... Hesapları	10.000.000.-

u.

Yatırım İndirimine Tabi	
Harcamalar	8.000.000.-
-Makina ve Tesisler	
..... Hesapları	8.000.000.-

v.

Bu işlem daha evvel SERMAYE taahhüdü ve ödemesi hesaplarında muhasebeleşen ve işletme sermayesi olarak ayrılan meblağdan stoklar için yapılan harcamalar çıktıktan sonra kalan meblağı göstermektedir. Muhasebede yerine göre kasa, bankalar veya diğer bir aktif hesapla yahut bunların birkaçında görülecektir.

Bu işlemler sonucu yıl sonu geçici finansal tablomuz şöyle olacaktır.

<u>A k t i f</u>		<u>P a s i f</u>	
Yat.İnd.Kon.Har.	443.000.000.-	Sermaye	350.000.000.-
Sabit Kıymetl.	253.000.000.-	Krediler	478.000.000.-
Yapıl.Olan İşl.	32.000.000.-		
Stoklar	82.000.000.-		
.... Hesapları	<u>18.000.000.-</u>		
	<u>828.000.000.-</u>		<u>828.000.000.-</u>

Bu tabloda yatırım indirimi ile ilgili harcamalarımızın tutarınının 443.000.000 TL olduğu açıkça görülür. Hesabın son bir kez daha, kapsam dışı harcamaları içermemesi için incelenmesinden sonra yatırım indirimi miktarımızı hesaplayabiliriz. Yatırımımız normal bölgelerde yapıldığına göre yatırım indirim oranı % 40 olduğundan $\frac{443 \times 40}{100} = 77,2$ milyon TL tutan yatırım indirimi miktarı bulunur.

Örneğimizde yatırımın yapıldığı yılda satış ve dolayısıyla kâr olmadığından bu indirim hakkı gelecek yıla devredecektir. Bulduğumuz bu indirim hakkı tutarını muhasebeleştirirken

Nazım Hesaplar 177.200.000.-

-Yatırım İndirimi

Nazım Hesaplar 177.200.000.-

Yat.İnd.Karşılığı

maddesini yazmamız yeterli olacaktır.

Yatırım indirimi tutarını böylece hesapladıktan sonra artık görevini yapmış olan "Yatırım İndirimine Konu Harcamalar hesabımızı ilgili hesaplara aktararak kapatabiliriz. Bunun yanında inşaat ve montaj işlerinin de yılsonuna kadar bittiğini varsayarak "Yapılmakta Olan İşler" hesabını da yine ilgili hesaplara dağıtarak kapatabiliriz. Bu son maddemiz şöyle olacaktır.

Yapılmakta Olan İşler 195.000.000.-

-Fab.Bina İnş. 190.000.000.-

-Yard.İş.Bin.İk.İN.5.000.000.-

Sabit Kıymetler 248.000.000.-

-Mak Tesisler 198.000.000.-

-Demirbaşlar 20.000.000.-

-Taşıt Araçl. 30.000.000.-

Yat.İnd.Konu Harcamalar 443.000.000.-

-Fab.Bina İnş. 190.000.000.-

-Yard.İşl.Bin.İk.İN. 5.000.000.-

-Mak.Tesisler 198.000.000.-

-Demirbaşlar 20.000.000.-

-Taşıt Araçları 30.000.000.-

Sabit Kıymetler 227.000.000.-

-Fab.Binası 190.000.000.-

-Yard.İşl.Bin. 17.000.000.-

-Perso.Loş.Bin. 20.000.000.-

Yapılmakta Olan İşler 227.000.000.-

-Fab.Bin.İNş. 190.000.000.-

-Yard.İşl.Bin.İk.İN. 17.000.000.-

-Perso.Loş.Bin. 20.000.000.-

Bu maddeden sonra yılsonu kesin finansal tablosunu şöyle oluşacaktır.

<u>A k t i f</u>	<u>P a s i f</u>
Sabit Kıymetler 728.000.000.-	Sermaye 350.000.000.-
Stoklar 82.000.000.-	Krediler 478.000.000.-
..... Hesapları <u>18.000.000.-</u>	
	<u>828.000.000.-</u>
Nazım Hesapl. <u>177.200.000.-</u>	Nazım Hs. <u>177.200.000.-</u>
Yatırım İnd.	Yatırım İnd.

Cari yılda kâr olmadığından kullanamayıp gelecek yıla devrettiğimiz yatırım indirimi haklarımızı, örneğin gelecek yıl 200 milyon TL kâr oluşursa, tamamen kullanabileceğiz. Bu surette vergi matrahımız $200 - 177,2 = 22,8$ milyon TL olacaktır. Bu indirimi zorunlu olarak yapmak durumundayız, aksi halde hakkımız kaybolacaktır. Diyelimki 117,2 milyon TL yerine 150 milyon TL indirim yapar 50 milyon TL matrah bulursak, kullanmadığımız 27,2 milyon TL'lik indirim hakkından ertesi yıl yararlanmak mümkün olmayacaktır. Diğer bir örnek olarak kârın 120 milyon TL olduğunu ele alırsak vergi matrahı çıkmadığı gibi kârlılık durumu elvermediği için kullanamadığımız 57,2 milyon TL'lik yatırım indirimi hakkımızı ertesi yıla devredebiliriz.

5. YATIRIM İNDİRİMİ MİKTARININ YILLIK BEYANNAMEDE GÖSTERİLMESİ

Gelir Vergisi Kanunu, mükelleflerin faydalandıkları yatırım indirimi miktarının yıllık beyannamelerde

ayrıca gösterilmesi gerektiğini hükme bağlamıştır(99).

Bu hükme göre, Gelir Vergisi mükellefi olan, gerçek kişiler ve Kurumlar Vergisi mükellefi olan kurumlar her yıl faydalandıkları yatırım indirimi miktarını yıllık beyannamelerinde ayrıca göstereceklerdir.

Yıllık beyannamelerde faydalanılan yatırım indirimi miktarının gösterilmesi; tek bir işletmenin bulunması, birden fazla işletmenin bulunması ve şirket kazançlarındaki özelliklere göre aşağıdaki şekilde olacaktır.

a. Mükellefin Tek Bir İşletmenin Olması Hali

Mükellefin tek bir ticari veya zirai işletmesinin bulunması ve yaptığı yatırım dolayısıyla indirimden faydalanması hali faydalanılan indirim miktarının defterlerinde nazım hesaplar ya da kâr ve zarar hesabına kaydedilmiş olmasına göre değişiklik gösterecektir.

Yatırım indiriminden faydalanılan miktarın defterlerde "nazım hesaplar" da gösterilmesi halinde ticari ve zirai kazanç, öz sermaye mukayesesi ile bulunacak miktar olacak ve beyannameye bu miktar yazıldıktan sonra beyannamenin ilgili sütununda o yıl için faydalanılacak yatırım indirimi miktarı kazançtan düşülecektir.

Şayet indirimden faydalanılan miktar kâr ve zarar hesabına borç yazılmak suretiyle muhasebeleştirilmiş ise, öz sermaye mukayesesi suretiyle hesaplanan kazanç miktarlarına, kârdan düşülen yatırım indirimi miktarı ilave edilerek yıllık beyannamenin ilgili sütununa kazanç olarak yazılacak ve yıllık beyannamenin bu bölümünde bulunan yatırım indirimi sütununda faydalanılan indirim miktarı yazılarak kazançtan beyanname üzerinden düşülecektir.

Her iki halde de, yıllık beyannamede işletmelerin indirimden evvelki kazançları miktarı görünecek, daha evvelce defterlerde kazançtan indirilmese bile, faydalanılan yatırım indirimi miktarının beyannamede kazançtan düşülmesi mümkün olacaktır.

b. Mükelleflerin Birden Fazla İşletmesinin
Bulunması Hali

Mükellefin yatırım yaptığı işletmenin kazancı yatırım indiriminden faydalanılacak kısma yetişmesi halinde diğer işletmeler bakımından yapılacak bir işlem yoktur. Bundan önceki bölümlerde açıklanan şekilde işlem yapılır.

Mükellefin yatırım yaptığı işletmenin kazancı, faydalanacağı indirim miktarını karşılamaya kafi gelmiyorsa, diğer aynı nev'iden işletmelerin kazancından

da yatırım indiriminden faydalanılan kısmı düşebilir. İşletmelerin öz sermaye mukayesesi suretiyle tesbit edilen kazançları(Aynı nev'iden işletmelerin) yıllık beyannamenin ilgili bölümündeki sütunlara yazılarak toplamı alınır. Bu toplamdan yine yatırım indiriminden faydalanılacak indirim miktarı düşülerek beyanname üzerinde, yatırım indiriminden faydalanılmış olur.

c. İndirimin Şirket Kazancından Yapılması Hali

Gelir Vergisi Kanunu, yatırım indirimi uygulamasında adi şirket, kollektif şirket, adi komandit şirketlerin de yatırım indiriminde müstakil birer ünite olarak yararlanmaları esasına kabul etmiştir(100).

Yatırımın bu şirketler tarafından yapılması halinde bunların yaptığı yatırımlar üzerinden kanun hükümlerine uygun olarak belirlenen indirimler şirket veya ortaklık kazancından düşülecektir.

Bu şirketler gelir vergisi mükellefi olmadıklarından yıllık beyanname vermek mecburiyetinde değildirler. Bu sebeple anılan şirketlerin her yıl yatırım indiriminden faydalandıkları indirim miktarının yıllık beyannamede gösterilmesine imkân yoktur. Yatırım indirimi miktarının şirket kazancından düşülmesi sonucu, şirketin faydalandığı indirim miktarının tamamı şirket bilançosunda yer alır. Ayrıca şirket ortakları,

şirketin faydalandığı indirim miktarından hisselerine düşen yatırım indirimi miktarını yıllık beyannamelerinde gösterirler.

H. YATIRIM İNDİRİMİNE TABİ YATIRIMLARIN İZLENMESİ VE DENETİMİ

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Maliye ve Gümrük Bakanlığı, yatırımlarda mali ve teknik şartlara uyulup uyulmadığını denetlemeye, denetim sonuçlarına göre gerekli tedbirleri almaya ve müeyyideleri uygulamaya yetkilidir.

Ayrıca yatırımların Teşvik Belgisi termin programı içerisinde gerçekleşme ve tamamlanma durumları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tesbit edilecek esaslar çerçevesinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüklerince izlenir. İlgili İl Müdürlüklerince düzenlenen raporlar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kanalı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına intikal ettirilir.

Teşvik belgelerine yazılan yatırımın konusu değiştirilemez ve değişiklik sebebi ile belgelerin tedili istenemez. Konusu değişen yatırımlara ait Teşvik Belgeleri geçersiz duruma düşer.

Yatırımcılar teşvik belgesinin alındığı tarihten teşvik belgesinin kapatılacağı tarihe kadar her yıl

Ocak ve Temmuz aylarında olmak üzere iki defa kendilerine teşvik belgesi eki olarak gönderilmiş bulunan Yatırım Takip Formunu doldurarak yatırımın bulunduğu ildeki Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğüne verirler(Ocak ayı itibariyle verilecek takip formları ise Haziran sonu değerlerini ihtiva eder).

Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü; takip formunda yatırımcı tarafından beyan edilen bilgilerin fiili durum ile doğruluğunu mukayese ederek neticeyi bir raporla yılda iki defa olmak üzere (Takip formunun verilmesini müteakip azami 2 ay içerisinde) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına intikal edecek şekilde Sanayi ve Ticaret Bakanlığına gönderir.

Yatırımcılar yatırıma başladıkları tarihten itibaren söz konusu yatırımları ile ilgili olarak ithal etmiş oldukları makina ve techizata ait çekili listeleri, faturalar Gümrük Giriş Beyannameleri ve yerli makina ve techizata ait faturaları ihtiva eden bir dosya hazırlayarak ilgililerce yapılacak kontroller için hazır bulundurulurlar.

Yatırımın tamamlanmasına müteakip Teşvik Belgesine haiz yatırımcılar bağlı buldukları ilin Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğüne müracaat ederek kapatma öncesi gerekli incelemenin yapılması hususunda talepte bulunurlar.

Yatırımın bulunduğu yer Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü elemanlarınca, yatırım yerinde expertiz yapılarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tesbit edilecek esaslar dahilinde hazırlanan rapor Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kanalı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü elemanlarınca yapılacak expertiz ve hazırlanacak raporlarla ilgili usul ve esaslar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tesbit edilerek Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bildirilir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilecek raporlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca incelenerek uygun görülmesi halinde kapatma işlemi yapılır.

Teşvik mevzuatına uyulmaması, Teşvik Belgelerinde kayıtlı bulunan yatırım ve üretim safhasına ait esaslarla şart ve hususiyetlerin yerine getirilmemesi, değiştirilmesi veya eksik yapılması hallerinde verilmiş bulunan teşvikler, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca kısmen veya tamamen kaldırılabilir, geri alınabilir(101).

(101) DPT, Kalkınmada Öncelikli Yörelere Başkanlığı, a.g.e., s.20.

1. YATIRIM İNDİRİMİ ŞARTLARININ İHLALİ HALİNDE
YAPILACAK İŞLEM:

Sartların ihlali: Teşvik belgesi alınabilmesi için kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda, toplam yatırım tutarının en az %30'unun özkaynaklardan karşılanması mecburiyeti bulunduğu belirtilmişti. İşte teşvik belgesinde gösterilen özkaynak nisbet veya miktarının altındakalınması, bunun yerine daha fazla kredi kullanıldığına yada yatırım indirimine konu aktif değerlerin yatırımla güdülen gaye dışında parça parça satıldığına anlaşılması halinde yatırım indiriminden yararlanılamaz. Böyle durumlarda yararlanılan kısım zamanında tahakkuk ettirilmemiş vergiler yönünden vergi ziyayı doğmuş sayılır ve verginin tarhını veya cezamn kesilmesini gerektiren durumun meydana geldiği tarihi takip eden yılın başından itibaren zaman aşımı süresi içinde cezalı olarak tarh ve tahakkuk ettirilerek tahsil edilir(102).

(102) İbrahim DEĞİRMENÇİ, VERGİ SORUNLARI DERGİSİ,
S.2, 1985, s.80.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. 1981-1985 YILLARI ESKİŞEHİR İLİ UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNDEKİ AMAÇ VE SAĞLAYACAĞI YARARLAR

Uygulamanın amacı; gelişmiş ve hızlı bir sanayileşme ve büyük bir yatırım kapasitesine sahip olan Eskişehir ili yatırımlarının önemli bir vergi teşvik tedbiri olan yatırım indirimi yönünden değerlendirilmesidir.

Uygulama 1981-1985 yıllarını kapsamına almaktadır. Böyle bir sınırlandırma getirilmesindeki başlıca neden uygulama konusunun zorluğundan kaynaklanmaktadır.

Uygulama 1981-1985 dönemi itibarıyla Yatırım İndiriminden yararlanan kişi ve kurumların başvuru sonucu, yatırım indiriminden yararlanan teşvik belgelerinin

sayısı, toplam yatırımlar içindeki payı ve yatırımlar sonucu sağlanmış olan istihdam ve yatırımların mahiyeti bakımından önemini vurgulamaktır.

B. TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ OLAN KİŞİ VE KURUMLAR

1981 yılı yatırım indiriminden yararlanan teşvik belgeli kişi ve kurumlar:

	YATIRIMLAR (Milyon TL.)		Yatırımın Mahiyeti	İstihdam (kişi)
	<u>Toplam</u>	<u>Sabit</u>		
1. Hasan Fehmi Vardar. Mithat- paşa Cad. No.21/3 Kızılay/ ANKARA	6	6	KYY*	20
2. Kaplan Kiremit ve Tuğla Fab.A.Ş. 2 Eylül Cad.39/3 ESKİŞEHİR	91	76,5	Tevsi	60
3. Kurulacak A.Ş. Adına Hüseyin Çiftpınar Deliklitaş Cad.72 ESKİŞEHİR	264	258	KYY	24
4. Ar Beton İnş. ve Tic. A.Ş. Selanik Cad. No.27/15 Kızılay/ANKARA	100	91	KYY	30

* KYY= Kopmle yeni yatırım.

5. Kemal Pala. Hamamyolu Cad. 48/20 ESKİŞEHİR	70	50 KYY	10
6. Muzaffer Çopur-İzzet Çokur Kıbrıs Şehitleri Cad. No.41/5 ESKİŞEHİR	132	129 KYY	20
7. Mustafa Tepeoğlu. Cengiz Topel Cad. No.16/5 ESKİŞEHİR	650	635 KYY	20
8. Bayar Uluslararası Nakliyat Ltd. Şti. 27 Mayıs Cad. No.166/A ESKİŞEHİR	124	121 KYY	20
9. Yunusemre Uluslararası Taşımacılık A.Ş. Yunusemre Cad. No.69 ESKİŞEHİR	141	138 KYY	20
10. Kurulacak A.Ş. adına İhsan Çelikoğlu 2 Eylül Cad. No.108 ESKİŞEHİR	160	150 KYY	20
11. Murat Özpak. Kuyumcular Çarşısı No.3 ESKİŞEHİR	146	143 KYY	23
12. Kurulacak A.Ş. Adına M. Sadık Özpak Yenyol Hersek Apt. 4/8 Nişantaşı/İSTANBUL	157	154 KYY	20
13. Şevki Çalışkan Dah.Tic. ve Nakliye Molla Gürani Cad. Fındıkzade/İSTANBUL	356	334 KYY	25

14. Kurulacak A.Ş. Adına Çetin Saracoğlu-Tamer Özyiğitoğlu Büyükdere Cad. No.103/4 Gayrettepe/İSTANBUL	360	320	KYY	100
15. Kurulacak A.Ş. Adına Yunusemre Cad. No.3 ESKİŞEHİR	185	135	KYY	156
16. Sümerbank Genel Müdürlüğü ANKARA	26.410	24.396	Yenileme	-
17. Arçelik A.Ş. Çayırağa/İSTANBUL	502	322	Darboğaz Giderme	14
18. Eston Beton San. A.Ş. Yenişehir Mithatpaşa Cad.28/13 ANKARA	270	152	Tevsii	420
19. Eskişehir Çimento Fab.T.A.Ş. Köprübaşı Kanatlı Han Kat 2 ESKİŞEHİR	80	80	Tevsii	10

1982 yılı yatırım indiriminden yararlanan teşvik belgeli kişi ve kurumlar:

1. Kartal Toprak San. ve Tic. A.Ş. Beşvevler Sok. No.52 ESKİŞEHİR	77	69	Darboğaz	160
---	----	----	----------	-----

2. Bürmek A.Ş.					
Bestekar So. 3/7 ANKARA	2.300	2.030	KYY	415	
3. Kurulacak A.Ş. Adına Kadir Topçu, Yunusemre Cad.102 ESKİŞEHİR	150	147	KYY	24	
4. Alpaslan Sürek Bağdat Cad. No.117 Küçükyaılı/İSTANBUL	40	28	Tamamlama	5	
5. Güven Sazak Denizciler Cad. 18 ANKARA	43	28	KYY	7	
6. Süpüren Mermer Ocağı İşl. Ltd.Şti. Kızıtaşı Cad.No.11/9 Fatih/İSTANBUL	13	13	Tamamlama	10	
7. Göksu Boya ve Kimya San. Tic.A.Ş. İsmet İnönü Cad. No.136/A ESKİŞEHİR	180	115	KYY	20	
8. Ceylan Çelik Gürmen Sok. No.46 ESKİŞEHİR	160	157	KYY	20	
9. Selami Tunçtekin, Asarcıklı Cad. Sanayi Sok. No.2 ESKİŞEHİR	42	38	KYY	16	
10. ESMAS Eskişehir Tic. ve Ma- dencilik A.Ş. ESKİŞEHİR	166	163	KYY	20	

11. ENTİL Endüstri Yat. ve Tic.
 San. A.Ş. Valikonacı Cad.
 Yapı Kredi Bankası Vakıf
 Binası 7/2 Moder-
 Nişantaşı/İSTANBUL 451 351 nizasyon 40

1983 yılı yatırım indiriminden yararlanan teşvik belgeli kişi ve kurumlar:

1. Eskişehir Çelik Döküm San.
 Tic.A.Ş. Organize Sanayi
 Bölgesi ESKİŞEHİR 74 64 Tevsii 21
2. Meronik Mermer Oniks A.Ş.
 Söğütlü Çeşme Cad. Atılğan
 Han Kat 1 No.1
 Kadıköy/İSTANBUL 515 425 KYY 70
3. Arçelik A.Ş. Organize Sanayi
 Bölgesi Çayırova/İSTANBUL 566 566 Giderme 441 Darboğaz
4. Eskişehir Madencilik Tic.
 A.Ş. Büyükdere Cad. Özden
 Konak İşhanı İSTANBUL 195 180 KYY 40
5. Eskişehir (Alpu) Kurulacak Ltd.
 Şt. Adına Sezai Selah Abdulhak-
 Hamit Cad. No.62/1
 Taksim/İSTANBUL 431 381 KYY 67

6. Saffet Belen. İzmir Cad. 45/11 Kızılay/ANKARA	90	86	KYY	40
7. Arçelik A.Ş.(Organize Sanayi Bölgesi) Çayırova/İSTANBUL	330	290	Enteg- rasyon	34
8. Kurulacak Isı Döküm Fab.A.Ş. Adına Eşref Güngör. Necati Bey Cad. Gayret Han No.157/ 206 Karaköy/İSTANBUL	225	215	KYY	48
9. Kurulacak Ltd. Şti. Adına. Mustafa Tepeoğlu. Kıbrıs Şehitleri Cad. Bilici Sok. Özdemir İşhanı Kat 1.No.1 ESKİŞEHİR	209	206	KYY	20

1984 yılı yatırım indiriminden yararlanan teşvik belgeli kişi ve kurumlar:

1. Sarar Giyim San. ve Tic.A.Ş. Köprübaşı Cad. Dumrul Sok. 3/F ESKİŞEHİR	680	605	KYY	280
2. Sivrihisar İlik Mermer Fab. San. ve Tic. Ltd. Şti. Aktaş Plevne Cad. No.22 ANKARA	100	100	KYY	20

3. Alpsan Makina San ve Tic. Ltd. Şti.(Organize Sanayi Bölgesi) Sanayi Çarşısı 1. Soğuk Demirciler Cad.62. ESKİŞEHİR	60	53	KYY	12
4. Jamak Jant ve Makina İmalat San.Tic.A.Ş.(Organize Sanayi Bölgesi) 3. Yol ESKİŞEHİR	58	58	Tamam- lama	-
5. Kurulacak A.Ş. Adına İsmail Hatipoğlu İdris Hatipoğlu, Tuğrul Tüfekçi, Köprübaşı Ilıksu No.4 ESKİŞEHİR	192	166	KYY	15
6. Tekin Makina San. A.Ş.(Orga- nize Sanayi Bölgesi) ESKİŞEHİR	139	111	Tevsii	7
7. Koyuncular Toprak San. A.Ş. 27 Mayıs Cad. No.70 ESKİŞEHİR	303	300	KYY	-

1985 yılı yatırım indiriminden yararlanan teşvik belgeli kişi ve kurumlar:

1. Esk. Cimento Fab. A.Ş. Köprübaşı Kanatlı Han K.2. ESKİŞEHİR	645	645	Moder- nizasyon	-
--	-----	-----	--------------------	---

2. Bursa Yolu Netimsan Asfalt Taahhüt İn.Şan. Tic.A.Ş. G.M.K. Bulvarı ANKARA	700	407	KYY	60
3. Met-Ok İnş. Tic. ve San. LT. Şti. Ataç Sok. 11/3 Yenişehir/ANKARA	2.464	1.440	KYY	60
4. Bürçok İrmik ve Un San.Tic. A.Ş. Millet Cad. Sadi Çeşme Sok. No.25 Kat.2 Aksaray/İSTANBUL	4.200	3.800	KYY	40
5. Aydınlar İnş. A.Ş. Arjantin Cad. Budak Sok. No.1 Gaziosmanpaşa/ANKARA	502	502	KYY	110
6. Öz İnş.San.Tic.Ltd.Şti. Kennedi Cad. 1236/10 Küçükesat/ANKARA	173	153	KYY	20
7. Öz İnş.San. Tic. Ltd. Şti. Kenedi Cad. No.36/10 ANKARA	213	213	KYY	10
8. Demircanlar Yağ San.Gıda İth. Mad. Tic. A.Ş. Muttalıp Cad. No.6 ESKİŞEHİR	115	100	KYY	20

9. Çetintaş Giyim San. A.Ş.				
Yunusemre Cad. No.68				
ESKİŞEHİR	586	522	KYY	400
10. Eskişehir Belediyesi				
ESKİŞEHİR	200	200	KYY	7
11. Saim Büdün Büyükdere Cad.				
Özden Konak İşhanı Kat.7.				
Esentepe/İSTANBUL	200	180	KYY	50

B. TEŞVİK BELGESİ BAŞVURU SONUÇLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

Yatırım indirimi uygulamasının yatırımlar üzerindeki etkisini rakkamsal olarak saptamak mümkün değildir. Yatırımı uyarıcı diğer etkenler ve çeşitli özendirme önlemleri içinde yatırım indiriminin marjinal etkisini ayırmak son derece zordur. Gerçekten yatırım indiriminden yararlanma, diğer teşvik tedbirleriyle birlikte verilen bir teşvik belgesi esasına bağlanmıştır. Bu belgeyi almak için yapılan başvuru, yatırım indirimi için de geçerli sayılmıştır. Bu nedenle teşvik belgeleri açısından bir değerlendirme yapılacaktır.

1. BAŞVURU SONUÇLARININ MÜKELLEFİYET BAKIMINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1.1981-31.12.1985 tarihleri arasında Eskişehir

ilimiz dahâlinde olan Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin önemli bir vergi teşvik tedbiri olan yatırım indiriminden yararlanmak için teşvik belgesi verilmiş olanlar Ek I'de verilmiştir. Yatırım için başvuruda bulunup teşvik belgesi alanlardan sadece yatırım indirimini istisnasından yararlananlar inceleme kapsamına alınmıştır.

Başvuru sonucu verilen teşvik belgesi sayısı: 57

Teşvik belgeleri toplam yatırım tutarı: 48.085 milyon TL.

Teşvik belgesi verilen gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin yıllar itibariyle başvuru durumları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

TABLO - 2

ESKİŞEHİR İLİ 1981-1985 YILLARI TEŞVİK BELGELERİNİN
SAYISI VE TOPLAM-SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

<u>Yıllar</u>	<u>Teşvik Belgesi Verilenler</u>			<u>Toplam</u>	<u>Sabit</u>
	<u>Sayısı</u>	<u>G.V. Mükel.</u>	<u>K.V.K. Mükel.</u>	<u>Yatırım (milyon TL)</u>	<u>Yatırım (Milyon TL.)</u>
1981	19	6	13	30.298	27.754.5
1982	11	4	7	3.622	3.139
1983	9	1	8	2.635	2.41
1984	7	-	7	1.532	1.393
1985	11	1	10	9.998	8.162
TOPLAM	57	12	45	48.085	42.861,5

Tablo incelendiğinde 1.1.1981-31.12.1985 tarihleri itibariyle teşvik belgesi almış olanların %79'u(45 adet) kurumlar, %21'i(12 adet) Gelir Vergisi mükellefidir.

Teşvik Belgesi almış Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin yıllar itibariyle toplam yatırımlarını gösteren tablolar aşağıda verilmiştir.

TABLO - 3

YILLAR İTİBARIYLA GELİR VERGİSİ MÜKELLEFLERİ YATIRIMLARI

Yıllar	MÜRACAAT		NİSPET	
	Adeði	Miktar MilyonTL	Adet için	Miktar için
1981	6	1.454	% 50	% 72
1982	4	285	% 34	% 14
1983	1	90	% 08	% 04
1984	-	-	-	-
1985	1	200	% 08	% 10
TOPLAM	12	2.029	%100	%100

Tablo 3 ve Tablo 4 ayrı ayrı incelendiğinde toplam yatırımlar 48.085 milyar TL olup, bu miktarın % 96'sı(46056) Kurumlar Vergisi mükellefleri tarafından, ancak, % 4'ü(2029 milyon TL) ise Gelir Vergisi Mükellefleri tarafından yapılan yatırımlardır. Bu husus

TABLO - 4

YILLAR İTİBARIYLA KURUMLAR VERGİSİ MÜKELLEFLERİ
YATIRIMLARI

<u>Yıllar</u>	<u>MÜRACAAT</u>		<u>NİSPET</u>	
	<u>Adedi</u>	<u>Miktar Milyon TL</u>	<u>Adet için</u>	<u>Miktar için</u>
1981	13	28.844	% 29	% 62
1982	7	3.337	% 15	% 07
1983	8	2.545	% 18	% 06
1984	7	1.532	% 16	% 04
1985	10	9.798	% 22	% 21
TOPLAM	45	46.056	%100	%100

yatırım indirimi sisteminin özellikle sermaye şirketleri tarafından gerçekleştirilen yatırımlara hitap ettiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3 ve 4'ün ortak özelliklerinden biride 1980 yıllarındaki yatırımlar artışı daha sonraki yıllarda düşüş ve 1985 yılında tekrar yatırımların artış göstermesidir. Tablo 4'teki 1981 yılı içindeki yatırım artışının asıl nedeni Sümerbank'ın yenileme yatırımıdır. Sümerbankın yenileme yatırımına gitmesi bir taraftan G.V.K. ek Mad. 2'de belirtilen "istihsalı genişletmeye, prodüktiviteyi arttırmaya..." şartlarından dolayı yatırım indiriminin amacına uygun olduğunu, diğer taraftan

büyük miktardaki bir yatırımda olduğundan, dolayı işletme açısından da o derecede avantajlı olmuştur denebilir.

2. TEŞVİK BELGELERİNİN SEKTÖREL BAKIMDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Eskişehir ili itibariyle teşvik belgesi almış yatırım projelerinde toplam yatırım tutarlarının sektörel dağılımı(1981-1985)cari fiyatlarla Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5'den de görüldüğü gibi yatırımlar imalat sektörü etrafında toplanmış ve imalat sektörü içinde de belli konulara yatırım yapılmıştır. Müteşebbisler daha çok Dokuma, madeni eşya, pişmiş kil ve çimento gereçleri, gıda-işçi, demirçelik gibi imalat sanayi kollarına ilgi duymuş ve bu alanlara yatırım yapmışlardır. Bunların yanında cam, elektronik, meslek ve bilim ölçme kolları dailgi gören alanları teşkil etmektedir. Çimento kolunun artışı son yıllardaki ve özellikle Eskişehir ilimizdeki inşaat sektörünün canlanmasındandır diyebiliriz. Bundan başka ana sektör itibariyle hizmetlerde ve tamamı da altsektörü olan ulaştırma kolunda yıllar itibariyle artış görülmektedir. Ulaştırmanın fazla ilgi görmesi önceden kurulu bulunan önemli işletmelerin varlığı ve Eskişehir ilinin ulaşım yönünden merkezi bir yerde kurulmuş olmasındandır.

TABLO - 5

ESKİŞEHİR İLİ İTİBARIYLA TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ YATIRIM
 PROJELERİNDE TOPLAM YATIRIM TUTARLARININ SEKTÖREL
 DAĞILIMI(1981-1985)(Cari Fiyatlarla Milyon TL)

S E K T Ö R L E R	Y I L L A R				
	1981	1982	1983	1984	1985
1. TARIM	170	83	-	-	4200
Hayvancılık	170	83	-	-	4200
2. MADENCİLİK	356	13	710	100	200
3. İMALAT	27918	3050	1716	1129	1519
Gıda-İçki	360	-	431	-	115
Dokuma-Giyim	26595	-	-	680	586
Kimya	-	222	-	-	-
Cam	-	-	-	192	-
Demir-Çelik	-	451	299	58	-
Madeni Eşya	502	-	896	-	-
Makina İmalatı	-	-	90	199	-
Elektronik	-	2300	-	-	-
Çimento	-	-	-	-	645
Pişmiş Kil ve Çimento Ger.	461	77	-	-	-
Meslek ve Bilim Ölçme	-	-	-	-	173
4. HİZMETLER	1774	476	209	303	4079
Ulaştırma	1774	476	209	303	4079
5. ENERJİ	80	-	-	-	-
TOPLAM	30298	3622	2635	1532	9998

Madencilik sektöründe yıllar itibariyle gittikçe azalma gösteren son yılda bir gelişme göstermekte olduğu söylenebilir. Başvurulara bakıldığında Eskişehirde maalen yataklarının bulunmasından kaynaklanmakta bunlar içinde de inşaat sektörüyle ilişkili olan memmer sanayii ağırlıklıdır.

Turizm sektöründe alınan beş yıl itibariyle teşvik yatırımına rastlanmamıştır.

Tarım sektöründe yalnız hayvancılık kolu bulunmakta 1982-1983 ve 1984 yıllarında düşüş ve 1985 yılında tekrar artış görülmektedir. Dönem sonundaki bu artışla tarım sektöründe bir hareket belirmiştir.

Dönem itibariyle Tablo 6'daki ülke yatırımları ile karşılaştırıldığında aynı dengenin varlığını görebiliriz. Ülke genelinde de imalat sektörü ve bunun kollarından gıda-ışki, dokuma gibi kolların ağırlıklı olması; hizmetler sektörünün özellikle ulaştırmanın varlığı madencilik ve tarımdaki gelişme ve değişmelerin de çok benzediği görülür.

Tablo 7 incelendiğinde yatırımlar için en fazla başvuru imalat sektöründedir. Bu sektörde 27 başvurusu ve 35332 milyon TL yatırım (Tablo 5'ten yararlanılmıştır) tutarına sahiptir ki bu miktar toplam yatırımın (40.084 milyon TL) % 73'ünü bulmaktadır. İndirimden faydalanan yatırımlar yine imalat sektöründe fazla olup, bunu

TABLO - 6

TÜRKİYE'DE TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ YATIRIM PROJELERİNDE
TOPLAM YATIRIM TUTARLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI(1981-1985)

(Cari Fiyatlarla, Milyon ₺)

<u>S e k t ö r l e r</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
TARIM	46143	24251	21784	22072	40130
Hayvancılık	41353	21322	88	15347	33702
MADENCİLİK	29769	14069	30738	214472	136692
İMALAT	502953	210409	270981	557723	918520
Gıda-İçki	65930	18925	28520	75675	130461
Dokuma ve Giyim	67145	40408	59922	224447	290055
Kimya	21080	28044	53266	54322	128667
Cam	1912	1708	4859	1604	17362
Demir Çelik	1831	5610	25749	17391	47895
Madeni Eşya	7652	3832	11473	9169	46084
Mes.Bil.Ölçü Kont. ve Opt.Donatım	781	1104	2268	3816	5359
Makina İmalat	7523	6588	3807	4166	16059
Elektronik	2792	5332	3099	5598	15188
Çimento	11968	2407	6203	8028	31660
Pismiş Kil ve Çemintodan Ger.	6598	3919	7881	24130	54979
ENERJİ	575	976	2694	25209	1511582
ULAŞTIRMA	440253	214906	161148	118069	728540

TABLO - 7

ESKİŞEHİR İLİ YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI
(1981-1985)

<u>S e k t ö r l e r</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
1. TARIM	2	2	-	-	1
Hayvancılık	2	2	7	-	1
2. MADENCİLİK	1	1	2	1	1
3. İMALAT	7	5	6	5	4
Gıda-içki	1	-	1	-	1
Dokuma giyim	2	-	-	1	1
Kimya	-	2	-	-	-
Cam	-	-	-	1	-
Demir-Çelik	-	1	2	1	-
Madeni Eşya	1	-	2	-	-
Meslek ve Bilim Ölçme	-	-	-	-	1
Makina imalatı	-	-	1	2	-
Elektronik	-	1	-	-	-
Çimento	-	-	-	-	1
Pişmiş kil ve çimento ger.	3	1	-	-	-
4. HİZMETLER	8	3	1	1	5
Ulaştırma	8	3	1	1	5
5. ENERJİ	1	-	-	-	-
TOPLAM	19	11	9	7	11

hizmetler(ulaştırma) ve madencilik izlemektedir. Sayı itibariyle de imalat sektörü toplam teşvik belgesi alanların %47'sini, hizmetler sektörü %32'sini madencilik sektörü %11'ini tarım %8'ini, enerji sektörü ise yalnız %2'sine sahip olmuştur.

Toplam teşvik belgesi sayılarını itibariyle gözönüne alındığında 1980'deki artıştan sonra üç yıllık azalış ve son yıl olan 1985 yılında tekrar artış gösterdiği gözlenmektedir.

Teşvik belgesi ilk yıl itibariyle dikkate alındığında yılı takip eden 82,83 ve 84 yıllarında genelde tüm sektörlerde bir düşüş, 1985 yılında ise tarım sektörü hariç diğer sektörlerde bir canlanma görülmektedir. Tarım sektörü ise verilen teşviklerin azaldığı göze çarpmaktadır.

Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında (Tablo 8) Eskişehir ilinde gözlemlenen olayı görebiliriz. Ayrıca 1982 ve 1983 yıllarındaki teşvik belgeleri ister Eskişehir, ister ülke geneli karşılaştırılsın bir önceki yıllara oranla büyük bir düşüş göstermektedir.

TABLO - 8

TÜRKİYE'DE 1981-1985 YILLARINDA VERİLEN TEŞVİK BELGELERİ

<u>Sektörler</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983*</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>Toplam</u>
TARIM	485	200	-	85	82	852
MADENCİLİK	54	48	-	32	72	206
İMALAT	1058	465	-	324	742	2589
ENERJİ	5	8	-	8	20	41
HİZMETLER	1662	748	-	267	513	3190
TOPLAM	3264	1469	1031	716	1429	7909

* 1983 yılı teşvik belgeleri sektörlere göre dağılımın sadece toplamı aşağıdaki kaynaktan alınabilmektedir.

KAYNAK: - İstanbul Ticaret Odası Ekonomik Rapor Yayın No.1986-17 s.55.

- Ekonomik Rapor 1981. Türkiye İş Bankası Yayını s.31.

3. TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİ BAKIMINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

TABLO - 9

YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI

<u>M a h i y e t l e r</u>	Y ı l l ı k					<u>Toplam</u>
	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	
1. Komple yeni yatırım	14	7	5	4	10	42
2. Tevsii	3	-	1	1	-	5
3. Tamamlama	-	2	-	1	-	3
4. Modernizasyon	-	1	-	-	1	2
5. Darboğaz giderme	1	1	1	-	-	3
6. Yenileme	1	-	-	-	-	1
7. Kalite düzeltme	-	-	-	-	-	-
8. Entegrasyon	-	-	1	-	-	1
9. Finansal kiralama	-	-	-	-	-	-
10. Devir	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	19	11	9	7	11	57

Tabloda görüldüğü gibi yıllar toplamı olarak 57 adet teşvik belgesi başvurusunun çoğunluğu(42 adet) komple yeni yatırımlardan oluşmaktadır. Modernizasyonun olması sevindiricidir. Mahiyetleri itibariyle devir yönünden olmaması verimli olmayan işletmelerin satılmakta olduğunu ve bu riskten kaçınılmaktadır. Finansal kiralamanın olmayışı yeni bir uygulama olmasındandır.

Darboğaz gidermenin son iki yılda olmayışı dikkat çekmektedir. Darboğaz giderme yıllar itibariyle 81, 82, 83'te birer tane'dir. Toplam 3'ü de imalat sektörü olup 2'si aynı işletme olan Arçelik A.Ş. firmasına aittir.

TABLO - 10

1981-1985 YILLARI İTİBARIYLA ESKİŞEHİR İÇİNDE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI (YATIRIM TUTARLARI OLARAK) ^{milyon} (Milyar TL)

Mahiyetler	1981	1982	1983	1984	1985
Komple yeni yatırım	22300	2303	1757,8	1904	9246
Tevsii	4787	-	292,4	219	-
Tamamlama	-	659	-	219	-
Modernizasyon	-	330	-	-	926
Darboğaz giderme	1605,8	330	252,4	-	-
Yenileme	1605,8	-	-	-	-
Kalite kontrol	-	-	-	-	-
Entegrasyon	-	-	292,4	-	-
Finansal kiralama	-	-	-	-	-
Devir	-	-	-	-	-
TOPLAM	30298	3622	2635	1532	10172

Tabloda görüldüğü gibi yatırımların miktarı teşviklerin sayısı itibariyle (Tablo 9'da verilmiştir) orantılı olarak artış gösteren komple yeni yatırımlardadır.

Tablo 11'de karşılaştırıldığında Türkiye genelinde de aynı durum söz konusu olmaktadır. 1984 yılında ise Eskişehir ilinde verilen teşvik belgelerinin az olmasından dolayı önemli bir düşüş görülmektedir.

Mahiyetlerden yenileme karşılaştırıldığında ülke genelindeki artış devam etmiş, Eskişehir ilinde ise sadece ilk yılda, yenileme mahiyetine yatırım yapılmıştır. Bu yenileme de Kamu İktisadi Teşebbüsü olan Sümerbank'a yapılmıştır.

TABLO - 11

1981-1985 YILLARI İTİBARIYLA TÜRKİYEDE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN MAHIYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI (YATIRIM TUTARLARI OLARAK) Milyar TL.

<u>Mahiyetler</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
1. Komple yeni yatırım	409,1	376,4	717,2	2863,9
2. Tevsii	33,8	97,1	186,7	289,5
3. Tamamlama	4,1	7,9	44,2	28,2
4. Modernizasyon	4,1	35,9	26,5	148,3
5. Darboğaz giderme	9,2	20,5	36,4	31,7
6. Yenileme	35,4	14,8	60,7	45,9
7. Kalite Düzeltme	13,3	7,9	23,2	42,3
8. Entegrasyon	4,1	10,1	9,9	81,2
9. Finansal kiralama	-	-	-	-
10. Devir	-	-	-	-
TOPLAM	513,3	571,2	1105,2	3531,4

TABLO - 12

ESKİŞEHİR İLİ YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETİNE
GÖRE DAĞILIMI (%)

Mahiyetler	Y ı l l a r				
	1981	1982	1983	1984	1985
1. Komple yeni yatırım	73,6	63,6	66,7	71,4	90,9
2. Tevsii	51,8	-	11,1	14,3	-
3. Tamamlama	-	18,2	-	14,3	-
4. Modernizasyon	-	9,1	-	-	9,1
5. Darboğaz giderme	5,3	9,1	11,1	-	-
6. Yenileme	5,3	-	-	-	-
7. Kalite Düzeltme	-	-	-	-	-
8. Entegrasyon	-	-	11,1	-	-
9. Finansal kiralama	-	-	-	-	-
10. Devir	-	-	-	-	-
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
TUTAR (Milyar TL)	30298	3622	2635	1532	10172

Tablo incelendiğinde ilk olarak göze çarpan komple yeni yatırımların toplam yatırımlar içindeki % lik payını çok yüksek ve tüm yıllar için dengeli ve genelde de gittikçe artış göstermekte olduğudur. 82 yılı % 63,6; 83 yılı % 66,7; 84 yılı % 71,4 ve 85 yılı % 90,9'lara kadar çıktığı görülmektedir. Komple yeni yatırımların artışı teşvik teâbirlerinin amaçlara ulaşması açısından paralellik mevcuttur.

TABLO - 13

TÜRKİYEDE 1982-1985 YILLARI İTİBARIYLA VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİ İTİBARIYLA DAĞILIMI (%)

<u>M a h i y e t l e r</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
1. Komple yeni yatırım	79,7	65,9	64,9	81,1
2. Tevsii	6,6	17,0	16,9	8,2
3. Tamamlama	0,8	1,4	4,0	0,8
4. Modernizasyon	0,8	6,3	2,4	4,2
5. Darboğaz giderme	1,8	3,6	3,3	0,9
6. Yenileme	6,9	2,6	5,5	1,3
7. Kalite düzeltme	2,6	1,4	2,1	1,2
8. Entegrasyon	0,8	1,8	0,9	2,3
9. Finansal kiralama	-	-	-	-
10. Devir	-	-	-	-
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0
TUTAR(Milyar TL.)	513,3	571,2	1105,2	3531,4

Kaynak: DPT Yıllık Ekonomik Rapor, 1986.

Türkiye ile (Tablo 13) karşılaştırıldığında benzer durum söz konusudur.

4. TEŞVİK BELGELERİNİN İSTİHDAM BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Teşvik belgesi almış olan yatırımcıların 5 yıllık teşvik belgesi yatırımlarının 3641 kişi istihdam edebilecek düzeyde olduğunu tablo 14'ün incelenmesinden görülmektedir. Teşvik belgeleri sayısı yatırımlar ve istihdam incelendiğinde artış ve azalışlarda benzer şekilde değişiklik göstermektedir. 1981 yılı yatırım tutarı ve teşvik belgesi sayısı fazlalığına göre istihdamda artmıştır. Diğer yıllardaki azalış ve artışlar benzer durumdadır.

1981 yılında Sümerbank tarafından teşvik belgeli 26.410 milyon TL.'lik bir yenileme yatırımından istihdam sağlanamamıştır. 1984 yılında Jamak Jant San. Tic. A.Ş. tarafından yapılan teşvik belgeli yatırımda da istihdam sağlaması yönünden bir etkisi olmamıştır.

Beş yıllık dönem içerisinde teşvik belgesi yatırımlardan istihdam edilecek kişi başına düşen en düşük yatırım Arçelik A.Ş.'nin darboğaz mahiyetindeki 1983 yılındaki teşvik belgeli yatırımdır.

Ülkemiz genelinde olduğu gibi Eskişehirdeki işsiz sayısı gözönüne alındığında bazı yazarların savunduğu emek yoğun yatırımlarda teşvikin sağlanması gerektiği görüşünü yukarıda belirtilen istihdam sağlayan yatırımlar için geçerliliğini korumaktadır.

TABLO - 14

ESKİŞEHİR İLİ İTİBARIYLA TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ YATIRIMLARIN
İSTİHDAM KAPASİTESİ
(YILLAR VE SEKTÖRLER İTİBARIYLA KİŞİ)

S e k t ö r l e r	Y ı l l a r					TOPLAM
	1981	1982	1983	1984	1985	
1..TARIM	30	12	-	-	40	82
Hayvancılık	30	12	-	-	40	82
2. MADENCİLİK	25	10	110	20	50	215
3. İMALAT	780	651	651	314	440	2836
Gıda-içki	100	-	67	-	20	187
Dokuma-giyim	156	-	-	280	400	836
Kimya	-	36	-	-	-	36
Cam	-	-	-	15	-	15
Demir-çelik	-	40	69	-	-	109
Madeni eşya	14	-	475	-	-	489
Makina imalatı	-	-	40	19	-	59
Elektronik	-	-	415	-	-	415
Çimento	-	-	-	-	-	-
Pişmiş kil ve çimento gereçleri	510	160	-	-	-	670
Meslek ve Bilim Ölçme	-	-	-	-	20	20
4. HİZMETLER	167	64	20	-	247	498
Ulaştırma	167	64	20	-	247	498
5. ENERJİ	10	-	-	-	-	10
TOPLAM	1012	737	781	334	777	3641

TABLO - 15

1981-1985 YILLARI İTİBARIYLA TÜRKİYEDE TEŞVİK BELGESİ
ALMIŞ YATIRIMLARIN İSTİHDAM KAPASİTESİ
(YILLAR VE SEKTÖRLER İTİBARIYLA, KİŞİ)

<u>S e k t ö r l e r</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
TARIM	9013	3353	3107	2093	2185
Hayvancılık	7331	2988	2511	1247	1622
MADENCİLİK	5133	4333	3500	6061	7158
İMALAT	58491	32258	27071	36116	52264
Gıda-içki	12413	3810	2708	5078	10105
Dokuma ve giyim	12798	8807	7227	15953	18023
Kimya	1259	3979	1728	2346	3134
Cam	211	25	3131	65	2365
Demir çelik	426	1178	1157	486	1200
Madeni eşya	1420	1000	1563	483	2307
Mes.Bil.Ölçü Kont.	131	124	413	474	221
Makina imalat	1988	2311	1169	497	795
Çimento	1588	213	245	796	709
Pişmiş kil ve Çim.	2344	1012	1747	1696	6276
ENERJİ	118	63	39	92	2108
ULAŞTIRMA	49099	14485	8060	5328	29634
TOPLAM	125894	62001	49015	56232	106469

Kaynak: DPT İktisadi Rapor, 1986.

lke geneliyle karşılaştırıldığında(Tablo 15)
tarım sektöründeki son üç yıldıaki istihdam azalışı
imalat sektöründeki 1982-83-84 yılları düşüş ve 1985
artışı hizmetler sektöründeki azalış ve artışlar ben-
zer durumda değişme göstermektedirler. İstihdamın yoğun
olduğu sektör hem ülke hemde Eskişehir açısından imalat
sektörüdür.

SONUÇ

Koşullara bağlanmış önemli bir vergi teşvik tedbiri olan yatırım indirimi; işletmeleri tasarrufa yöneltmeyi, böylece ülkenin tasarruf düzeyini yükseltmek ve tasarruf edilen fonları ülkenin ekonomik kalkınmasını gerçekleştirecek yatırımlara kanalize edilmesini sağlaması amaç edinir.

Yatırımları geliştirici ve yatırımın kârlılığını artırıcı yanıyla özendirici nitelikte bulunan yatırım indirimi, işletmelerin ekonominin istikrarlı dönemlerinde işletmelerin büyümesine katkısı birçok yönden olmaktadır. İşletmeler öncelikle indirim oranında vergi yükünden kurtulmakta dolayısıyla vergilemenin getireceği nakit varlığı temin maliyeti kadar veya ödeme özkaynaklardan yapılacaksa bunun kullanım kazancı değerinde mali imkân elde etmektedirler.

Bazı koşulların yerine getirilmesi halinde %100'e varan yatırım indiriminde üzerinde durulması gereken bir husus yatırım indiriminden yararlanacak gerçekten teşvike ihtiyacı olan yatırımcıların saptanmasıdır.

Yatırım indirimi uygulamasında öz kaynak koşulu yasa değişiklikleriyle kaldırılmış bulunmaktadır. Ancak uygulamada asgari özkaynak oranı eskiden olduğu gibi şimdi de aranmaktadır. Sözkonusu oranlar yatırımların yeri ve nitelikleri gözönünde tutularak, D.P.T. Müsteşarlığının "Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile İlgili Tebliğ" lerinde gösterilmektedir.

Vergi teşvik tedbiri olarak yasal dayanaklarını çeşitli kanun, Bakanlar Kurulu Kararı ve Tebliğ'lerden alması toplu halde ve kolayca anlaşılmasını engellemektedir. Yasal dayanağın tek elden alınması gerekir.

İndirimden yararlanılacak asgari miktarda özkaynak koşuluna benzetmekle kunda belirlenmiş olan miktarlar ve uygulamadaki miktarlar farklı olmaktadır.

Yatırım indirimi yatırımlarda sermaye yoğun teknikleri özendirilmektedir. Ülkemizde sermaye kıt ve işgücü fazlalığı olduğundan emek yoğun yatırımların özendirilmesine ağırlık verilmelidir.

Yatırım indirimi şartları arasında yer alan "yapılan yatırım belirli bir miktarda olması" şartı, bu imkanı sermaye birikimi olan şirketlere vermektedir.

Eskişehir ilinde belirli bir dönem itibariyle incelediğimiz teşvik belgeli yatırımlarda yatırımların çoğunun sermaye şirketlerinden oluşu bu görüşü doğrulamaktadır.

1981-1985 yılları itibariyle Eskişehirdeki teşvik belgeli yatırımların sektörler itibariyle dağılımında ise büyük payı imalat ve hizmetler sektörü almakta, enerji, madencilik ve tarım kesimlerinin payı düşük kalmaktadır. İmalat kesimi içinde de en büyük payı dokuma giyim, gıda-içki kolları gibi genellikle tüketim malı üreten dallar almıştır.

Önemli bir vergi teşvik tedbiri olan yatırım indiriminin yatırımları teşvik edici etkisi mükafatlanırcı olmamalı, yatırımı teşvik etmelidir. Öte yandan yatırım indiriminin ülkemizdeki toplam yatırımları tek başına arttırdığı da söylenemez.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ARSAN Üren, Vergi Yüğü Üzerinde Bir İnceleme, S.B.F.

Yayını, No.264, Ankara, 1968.

BALİ Orhan, Yatırımların Tesviki, Ankara, 1974.

CEYHAN Burhan, Yatırım İndirimi ve Maliye Politikası,

İzmir Ticaret Gazetesi Matbeası, 1970.

DİRİMEN Orhan, Memduh YASA, Vergi ve Kalkınma, İst. Tic.

Odası, Sanayi Odası, Ticaret Borsaları, Müşterek

Yayını, No.1, İstanbul 1963.

DPT, İkinci Bes Yıllık Kalkınma Planında Türk Özel

Sektörü, Yayın No.948,

DPT, Kalkınmada Öncelikli Yörelere Başkanlığı Kalkınmada

Öncelikli Yörelere Teşvik Mevzuatı, Nisan 1988.

HAN Ergül, Kalkınmada Alt Yapı Yatırımları, E.İ.T.İ.A.
Eskişehir 1973.

HEREMAN Aykut, Türkiye'de Yatırımları Teşvik Tedbirleri,
E.İ.T.İ.A. Yayını, No.108.

Hesap Uzmanları Derneği Beyanname Düzenleme Kılavuzu,
1987.

KILIÇBAY Ahmet, İktisat Teorisi, İst. Ü. İkt. Fak.
Yayını, No.126, İstanbul 1967.

NEMLİ Arif, Tesvik Edici Vergi Politikası, İ.Ü. İ.Fak.
İstanbul 1966.

SERDAR Abdurrahman, Tesvik Mevzuatı ile Beyanname Usulü
Yönünden Yatırım İndirimi ve Örneklerle Uygula-
ması, 1980.

SHOUP Carl S., Türkiye Vergi Reformu Planlaması, (Teksir)
Nihai Rapor, 28 Eylül 1972.

SHAW A.-Peaco Ck.-Fiscal G.K. Measures to cicate
Employment, Bulletin For International Fiscal
Documentation, Vol.XXXVII.

SCHMÖLDERS Gunter, Kamu Yatırımları İktisadi Tesirleri,
Çev. Salih TURHAN, İst.Ün. İkt. Fak. Yayını
No.209, İstanbul 1967.

TUNCER Selahattin, Kamu Maliyesi, İkinci Baskı,
İstanbul, 1971.

TÜRK İsmail, Niçin ve Nasıl Sanayileşme Sorunu Semineri,
Ankara Haziran 1970.

UYSAL Ali-Nurettin EROĞLU, Açıklamalı ve İctihatlı G.V.
Kanunu, 1986.

ULUSOY Yılmaz, A.Ş. ve Lim. Şt. lerde Kâr Dağıtım ve
Vergilendirme, Olgaç Basım Yayın Dağıtım Ankara,
1987.

YÜCESOY Cevat, Envanter ve Bilanço, Beşinci Baskı,
Çağlayan Basımevi, İstanbul 1970.

Vergi Reform Komisyonu, Yatırım İndirimi Geliştirilmesi
Hakkında Rapor, İstanbul Mayıs 1963.

Vergi Reform Komisyonu Raporları, C.I, İstanbul 1969.

Vergi Reform Komisyonu, Genel Vergi Reform Raporu,
2. Kısım, İstanbul Temmuz 1961.

MAKALELER

ALACAGÜN Malik, "Teşvik Uygulamaları ve Muhasebeleştiril-
meleri", VERGİCİ VE MUHASEBECİ İLE DİYALOG
DERGİSİ, 1987/3.

ALANUR Kenan, "Yatırım İndirimi", MAL.BAK. H.U.K. BİLİM
RAPORU, No.107, 1286/11 İstanbul 1970.

- ALPER Cem, "Tesvik Edici Vergi Politikası Olarak Yatırım İndirimi ve Türkiye 'de Uygulanması", A.İ.T.İ.A. DERGİSİ, 1972, C.4.
- AREN Sadun, "Yatırım İndirimi ve İktisadi Politika", İst. Üni. İkt. Fak. Yayını No.138, Mal. Ens. Konf. Altıncı Seri 1962.
- DEĞİRMENCİ İbrahim, "Kalkınmada Öncelikli Bölgelerde Uygulanan Tesvik Tedbirleri", VERGİ SORUNLARI DERGİSİ, S.2, 1985.
- DİKMEN Orhan, "Yatırımlar ve Tesvik Edici Vergileme", Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı İstanbul 1963.
- GÜLTEKİN Mehmet, "Yatırım İndirimi", VERGİ SORUNLARI DERGİSİ, S.3, 1987.
- İNCE Macit, "Modern Devlet Giderleri ve Yeni Gelişmeler", A.İ.T.İ.A. DERGİSİ, C.1, S.2, Ankara 1969.
- KAZGAN Gülten-Haydar, "İktisat Politikası Tedberi Olarak Yatırım İndirimi", İKTİSAT FAKÜLTESİ DERGİSİ, C.22, Nisan-Eylül 1962, No.3-4.
- KAZGAN Haydar, "Yatırımlarda Finansman", İKTİSAT FAKÜLTESİ DERGİSİ, C.20, No.1-4 İstanbul 1960.

KURUCA Mehmet Zeki, "Yatırım İndirimi ve Maliye Politikası", İst. Üni. İsl. Fak. Yayını No.144, Mal. Ens. Konf. Altıncı Seri İstanbul.

NEMLİ Arif, "Hızlandırılmış Amortisman ve Yatırım İndirimi", İst. Üni. İkt. Fak. Yayını No.163, Onuncu seri.İstanbul 1965.

ORHAN Ö. Necdet, "Yatırım İndiriminde Aktif Değerlerin Yeni Olması Tabirindeki Değişiklik ve Halli Gereken Bir Konu", VERGİ DÜNYASI, Ekim 1987, S.74.

ÖNCEL S. Yenal, "Vergilerin Kaynak Dağılımını Etkilemesi ve Yatırım İndirimi", MUHASEBECİLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ, İstanbul, 1982.

TUNCER Selahattin, "Yatırım İndirimi", İKTİSAT VE MALİYE DERGİSİ, C.10, S.9, İstanbul 1963.

KANUNLAR

Gelir Vergisi Kanunu

Kurumlar Vergisi Kanunu

1988 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonunun Sağlanması ve İzlenmesine Dair Kanun, R.G. 5 Nisan 1988, S.19776.

I – YATIRIMIN TUTARI

(Milyon TL.)

1. Sabit Yatırım	:	
a) Arazi - Arsa	:	-
b) Bina - İnşaat	:	-
c) Makina - Teçhizat	:	
– İthal	:	
– Yerli	:	
2. Diğer Yatırım	:	
Harcamaları	:	
3. Gümrük Vergi ve	:	
Resimleri	:	
4. İşletme Sermayesi	:	
TOPLAM YATIRIM	:	

II – YATIRIMIN FİNANSMANI

(Milyon TL.)

1. Özkaynaklar (% 40)	:	
a) Sermaye	:	
b) Şirket Fonları	:	
2. Yabancı Kaynaklar (% 60):	:	
a) Orta veya Uzun	:	
Vadeli İç Kredi	:	
b) Dış Kredi veya	:	
Döviz Kredisi	:	-
c) İşletme Kredisi	:	
3. Gümrük Muafiyeti	:	
TOPLAM FİNANSMAN:	:	

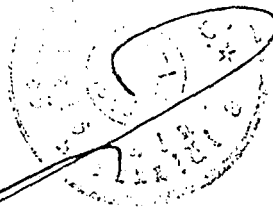
III – YATIRIMIN KAPASİTESİ

Mevcut Kapasite : ...

Tevsi Kapasite : ...

IV – YATIRIMI YAPACAK ŞİRKETİN SERMAYESİ :

... TL.

V – İHRACAT TAAMHÜDÜ

VI – YATIRIM SÜRESİ

- a) BaŐlama :
b) BitiŐ : 1983

VII – YATIRIMIN KURULU GÜCÜ (KVA) ve İSTİHDAM

VIII – YATIRIMA YAPILACAK DÖVİZ TAHSİSİ

IX – YATIRIMIN FAYDALANACAĞI TEŞVİK TEDBİRLERİ

1. Yatırım İndirimi : %40
2. Gümrük Muafiyeti : %100 (Yüzde Yüz) Yatırım malı makina ve teŐhi-
zatın ithalinde 6/12585 sayılı kararname gereğince.
3. Kaynak Kullanımı Destekleme Primi : %7
4. Teşvik Primi : % 15

X – ÖZEL ŞARTLAR

SURET

